

Ludo Števkó

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 34
22/2019
1. jún 2019

Cena 0,50 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

PUBLICISTA ĽUDOVÍT ŠTEVKO
O NOVOM POSLANÍ HERCOV
Strana 4.

OBRANNÁ ZMLUVA S USA
JE PRE NÁS NEPRIJATEĽNÁ!
Strana 5.

V LABYRINTE PSYCHOLÓGIE
S MGR. EVOU KLIMOVOU
Strana 6.

SLOVANSKÁ AJ INÁ HISTÓRIA
TAK TROCHU NETRADIČNE
Strana 8.

GENERÁL, ČO VYPRÁŠIL
ZO SLOVENSKA MAĎAROV
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Vždy, keď sa skončia voľby, rozmýšľam o tých, ktorí nevolili. Zakaždým je to najmenej polovica oprávnených voličov. Uvažujem, prečo nešli k urnám, či im je spoločenské dianie na Slovensku naozaj také ľahostajné, alebo jednoducho na základe svojich skúseností (či skúseností tých, ktorých poznajú) politikom a ich ambicióznemu dorastu a nástupcom už neveria: sklamaní celým doterajším ponovembrovým vývojom. Či si náhodou nehovoria, že voliť je zbytočné, keďže po voľbách sa aj tak splní len máločo z toho, čo sa pred nimi sľubovalo. Asi podľa toho starého osvedčeného porekadla: „Sľuby sa sľubujú – blázní sa radujú.“ Či si náhodou nehovoria, že politici potrebujú radového občana len jediný raz v živote – pred voľbami...

Čo sú to za ľudia tí väčšinou mladí demonštranti, ktorí nemajú ani tolko súdnosti, aby vedeli, že politici, za ktorých bojujú, len čo sa dostanú k moci, expresne rýchlo na nich zabudnú. Aká je úroveň ich myslenia, ak nie sú schopní či ochotní vziať do úvahy, že ak sa budú na námestiach zastávať podvodníkov veľkého formátu, vrhne to aj na ich morálny profil veľmi zlé svetlo? Čo sú to za ľudia, tá záhadná nevoliačka časť? Nevolia zo vzdoru, zo zlosti alebo nebudaj ani nevedia, v akom historickom čase to žijú a kde – v akom politickom a ekonomickom systéme? Vari im ani len nenapadne, že ak sa vzdajú svojho práva a možnosti voliť, že tým len prispejú k uvoľneniu mocenského priestoru práve tým silám, ktorým najmenej veria, keďže ich sympatizanti pôjdu voliť ich (svojich) kandidátov všetci – do poslednej nohy, len aby zvíťazili?

Treba vás, ktorí si možno myslíte, že svojou účasťou vo voľbách preukazujete politikom svoju osobitnú milosť či dokonca veľkú občiansku láskavosť, prosím, aby ste volili? Alebo je to v skutočnosti tak, že svojou neúčasťou upierate sami sebe svoje najvyššie ústavné právo, a tak sa sami degradujete len na anonymné čísla politicky nemej a spoločensky neangažovanej masy? Alebo už nemôžete veriť v možnosť zlepšenia vášho położenia zmenou tých, čo sú pri veslách, súc podstatne sklamaní celým ponovembrovým spoločenským vývojom? Povedzte, prečo chcete, aby o vašom budúcom, možno aj nemožnom živote rozhodovali iní ľudia?

Milan ZELINKA

R - 2019025

Vedecká rada Matice slovenskej hľadala cesty a prostriedky na rozvoj inštitúcie Nedostatok financií potápa maticnú vedu

Roman MICHELKO – Ilustračné foto: MS

Maticná veda už roky trpí základným neduhom – nedostatkom financií. Toto zistenie však nemôže viesť k rezignácii či len ku konštatovaniu, že doba je zlá a nič sa s tým nedá robiť. Na otázku ako ďalej s maticnou vedou malo dať odpoveď zasadnutie Vedeckej rady MS na čele s predsedom prof. Róbertom Letzom, za účasti vedeckého tajomníka Pavla Mičianika. Ďalej na tomto rokovaní boli správca Matice slovenskej Maroš Smolec a predseda dozorného výboru Matice slovenskej Štefan Martinkovič.

Vedecká rada MS sa zišla 20. mája v Bratislave. Prvým z bodov, ktoré riešila, bolo personálne dobudovanie vedeckých pracovísk. Konštatovalo sa, že aj v súčasnosti prebiehajú rokovania s Ministerstvom kultúry SR s cieľom dofinancovať vedu. Aj preto by mal od jesene 2019 nastúpiť do Slovenského historického ústavu MS ďalší pracovník, pričom je možné, že od novembra 2019 bude zamestnaný ešte ďalší pracovník na dohodu. Tým by sa mal Slovenský historický ústav MS personálne stabilizovať na troch interných a jednom externom pracovníkovi. Podobná je situácia aj v Slovenskom literárnom ústave MS, kde je od prvého mája 2019 novým riaditeľom doc. Július Lomenčík. Aj tam sa perspektívne ráta s posilnením aspoň o jedného pracovníka. Zvlášť problematická situácia je v Krajskom múzeu, kde je dnes len jedna pracovníčka, rovnako ako v Archíve MS, kde sú traja pracovníci. Vedecká rada MS konštatovala, že by bolo ideálne, ak by každé pracovisko malo aspoň štyroch-piatich zamestnancov vrátane riaditeľa.

Správca MS Maroš Smolec informoval Vedeckú radu MS, že v súčasnosti intenzívne rukuje s Ministerstvom financií SR a bude robiť všetko, čo je v jeho silách, aby finančný transfer s Ministerstvom kultúry SR bol v roku 2020 podstatne vyšší, než to bolo v ostatných rokoch. Zdroje by sa pritom mali prioritne zvyšovať práve pre maticnú vedu.

KONKRÉTNE PROJEKTY

Ďalším z bodov rokovania boli kon-

Od vedeckého tajomníka Matice slovenskej Pavla MIČIANIKA (vľavo) sa očakáva, že dodá maticnej vede nový rozvojový impulz.

krétne projekty, ako aj návrh systémového spôsobu, ako plánovať maticné vedecké výstupy a, samozrejme, aj ich finančné zabezpečenie. Zároveň sa konštatovalo, že Matica slovenská by sa mala vo výskume orientovať najmä na tie oblasti, ktoré žiadne iné vedecké pracoviská na Slovensku nerobia. V oblasti histórie ide predovšetkým o dejiny Matice slovenskej, ďalej o výskum ideológie čechoslovakizmu, prípadne maďarizácie, potom by to mal byť výskum Slovákov v zahraničí plus výskum slovenského politického exilu. Ďalšou z priorit maticného historického výskumu by malo byť mapovanie cesty na dosiahnutie druhej slovenskej štátnosti.

V úsilí byť pri plánovaní vedeckého výskumu v MS čo najefektívnejší sa

dohodlo, že v septembri 2019 sa Vedecká rada MS zide znova s tým, že členovia Vedeckej rady MS prídu s veľmi konkrétnymi výskumnými projektmi spolu aj s ich finančnou kvantifikáciou.

NÁVRHY Z DISKUSIE

V rámci diskusie odznelo viacero návrhov: Slovenský literárny ústav MS by mohol začať vydávať Literárny kalendár, ktorý by mapoval všetky literárne výročia, čím by propagoval najvýznamnejšie počiny slovenskej literatúry. Vedecká rada MS diskutovala aj o možnosti vydávať populárny, respektíve moderne spracovaný vedecký časopis. Zámer bol vo všeobecnosti podporený s tým, že tento projekt nesmie byť na úkor

vydávania Historického zborníka MS. Ďalším z projektov by bolo vydanie monografie, ktorá by priniesla odraz slovenskej histórie v slovenskej literatúre. Táto téma je už spracovaná v monografii prof. Jozefa Hvišča. Preto je potrebné, aby sa táto téma dopracovala až do súčasnosti. Medzi projektmi, ktoré by sa mali realizovať z oblasti histórie, by bolo vhodné vydať monografiu nemeckého historika Fehnora o Slovenskom národnom povstaní, keďže vnímať túto historickú udalosť očami nemeckého historika môže byť veľmi podnetné. Padlo aj mnoho ďalších návrhov – ako trebárs vydanie prekladu kritickej monografie o Ľudovítovi Košutovi.

ZOBRANÉ SPISY

Na rokovaní Vedeckej rady MS potom nadviazovalo stretnutie štatutárov funkčných vedeckých odborov. Vedecký tajomník štatutárom vedeckých odborov adresoval výhrady Členského ústredia MS, ktoré sa týkali dlhoročných a vážnych administratívnych nedostatkov. Potom sa začala diskusia o tom, ako zabezpečiť systémovú podporu vedeckým odborom. Po konštruktívnej diskusii sa všeobecným konsenzom prijal názor, že rovnako ako Vedecká rada MS aj štatutári vedeckých odborov sa znova stretnú v septembri 2019 a predložia na vnútornú diskusiu svoje projekty spolu s finančnou kvantifikáciou. Predseda Vedeckej rady MS a vedecký tajomník potom budú poverení predložiť tieto projekty predsedníctvu ustanovizne.

3 OTÁZKY PRE

Maroša SMOLCA, správcu Matice slovenskej a šéfredaktora SNN

Podpora regionálnej kultúry je dôležitá

• **Následkom komercializácie slovenskej kultúry a celkového vývoja u nás po novembri 1989 sa regionálna kultúra dostáva do úzadia. No najmä v posledných rokoch ju prebúdzajú a supľujú svojou mravčou prácou miestne odbory Matice slovenskej. V čom konkrétne spočíva ich činnosť v súčasnosti?**

Činnosť Matice slovenskej stojí na dvoch pilieroch: členskom hnutí a vedeckej práci. V posledných rokoch sa výrazne zintenzívnila práca členov Matice slovenskej, ktorí sú združení v jej miestnych odboroch. A podstata spočíva práve v organizovaní miestnych kultúrno-spoločenských i športových aktivít v obciach, mestách i mestečkách. Ustanovizeň v súčasnosti ako jediná v masívnom rozsahu vykonáva regionálnu kultúru. Veď len z neštátnych príjmov na úrovni šesťdesiatitisíc až

sedemdesiatitisíc eur financuje takmer päťsto podujatí regionálnej kultúry ročne. A mnohé miestne odbory ich pripravujú aj bez finančnej podpory.

• **Matica slovenská pôsobí ako kultúrna ustanovizeň Slovákov nielen smerom dovnútra, ale má svoje pôsobiská aj v zahraničí. Čoraz častejšie práve miestne odbory MS pozývajú na svoju pôdu slovenských kultúrnych činiteľov zo zahraničia, spisovateľov, výtvarníkov aj umelecké súbory**

Slováci v zahraničí – krajanovia – národné tradície prežívajú omnoho intenzívnejšie ako my. Aj samotná Matica organizuje celoštátne podujatia, ako napríklad literárnu súťaž Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko, na ktorej sa zúčastňujú aj deti krajanov. V tomto ročníku poslali z celkových vyše štyristo prác stodvadsaťpäť príspevkov.

Slovenskí krajanovia by mohli byť pre nás Slovákov pod Tatrami vzorom.

• **V súčasnosti sa dožadujú kultúrnych dotácií od štátu rôzne neštátne inštitúcie, mimovládny, feministické organizácie, LGBTI a i. Nemal by sa klásť pri rozdeľovaní týchto dotácií väčší dôraz práve na regionálnu kultúru, teda aj na nezastupiteľnú kultúrnu činnosť Matice slovenskej?**

V súčasnosti musí viac zdrojov smerovať do podpory regionálnej kultúry na podujatia, ktoré sú nám Slovákom blízke. Ministerstvo kultúry v posledných mesiacoch realizuje široký projekt na podporu kultúry v regiónoch. Zmeny vítame. A preto sa Matica slovenská pridala aj k petícii na podporu ministerky Ľubice Laššákovéj.

Zhovárať sa Ľudovít ŠTEVKO
Foto: archiv SNN

V SNN 23/2019
SI PREČÍTATE

- Eduard HARTMANN: Domáce mužstvá často nedokážu naplniť očakávania fanúšikov
- Rekordné krdle žeriavov na Zemplíne nie sú pre prírodu a jej ochrancov dobrý signál
- Matúš KUČERA našiel nielen najstarší slovenský, ale aj najstarší uhorský kalendár

Štát nemôže odovzdávať zodpovednosť mimovládkam

Demokracia nepozná moc bez volieb

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej Mišanek

Slovenský verejný priestor je taký prešpikovaný mimovládami, že prestáva fungovať parlamentný systém demokracie. Mimovládky sa vkladajú do všetkých oblastí života, prerazili si cestu do rezortov a dnes ich prakticky ovládajú. Videli sme to za ministra kultúry Mareka Maďariča, ktorý z verejných zdrojov financoval účelovo pripravené filmy Únos a Mečiar. Vidíme to v rezorte školstva, kde sa mimovládny sektor nashoval do škôl a „formuje“ vedomie detí a mládeže. Funguje v rezorte vnútra, pre ktorý vyrába správy o stave občianskej spoločnosti, a najmä už v roku 1998 ovládol rezort zahraničných vecí. O médiách ani nehovoriac.

Zakladateľom prvej mimovládnej organizácie na Slovensku bol George Soros. Razil cestu otvorenej, čo sa podľa neho rovná liberálnej spoločnosti. V roku 1992 osobne prednášal v Bratislave. Získal si dôveru mnohých mladých ľudí, šéfkou jeho nadácie istý čas bola aj Ivetta Radičová. Sieť mimovládok sa tak rozrástla, že dnes majú svoju platformu Mimovládnych rozvojových organizácií, ktorá združuje tridsaťjeden mimovládnych organizácií.

■ VIAC AKO INDE

Slogan – už deň po voľbách sa začína predvolebné obdobie – platí na Slovensku azda viac ako kde inde.

Povinnosťou vlády na konci volebného obdobia je predstúpiť pred parlament s odpočtom činnosti. Ibaže v novodobej histórii Slovenska tak urobila jediná, a to Mečiarova vláda v roku 1998.

■ PEKNÝ OBRAZ?

Vtedajší poslanec za KDH Ivan Šimko to vo svojej spomienkovej knižke opisuje ako niečo negatívne, čo malo slúžiť vláde na zlepšenie vlastného obrazu pred voľbami. Doslova napísal: „Každá vláda chce pred voľbami vyzeráť pekne, a ak má v rukách úrad, ktorý uverejňuje údaje o vývoji spoločnosti a v ekonomike, je to pre

ňu veľké pokušenie, aby sa ukázala krajšou, akou v skutočnosti je.“ Po roku 1998 už nijaká vláda nepredložila do parlamentu odpočet svojej činnosti, správy o stave spoločnosti odvtedy vydáva mimovládna organizácia. Inštitút pre verejné otázky, ktorej hlavným donomom je Nadácia otvorenej spoločnosti. Jediný raz sa pokúsila vydať súhrnnú správu o stave spoločnosti Slovensko v roku 2001 Matica slovenská, no vtedajší minister kultúry Milan Kňažko ju preto takmer zrušil.

V minulých dňoch splnomocnenec vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti pozýval na diskusiu o stave spoločnosti. Predložil roz-

siahly harmonogram tzv. fokusových diskusií, ktorý zahŕňal trinásť miest po celom Slovensku a rozličné kategórie: mimovládne neziskové organizácie,

neformálne iniciatívy, občan, mladí ľudia a mix všetkých skupín. Bez účasti novinárov. Týmto výskumom bola pravdepodobne poverená mimovládna organizácia Bratislava Policy Institute, keďže bratislavské diskusie sa uskutočňujú na jej pôde v centre Starého Mesta, v blízkosti Nadácie otvorenej spoločnosti.

■ ORGANIZOVANÝ MOLOCH

Prvú bratislavskú fokusovú diskusiu moderovala výkonná riaditeľka Bratislava Policy Institute Viera Žúborová. Kultivovane, bez nejakých zásahov do vyslovených názorov, lenže z diskusie sa jasne zračilo, že pozvaná desiatka hostí má približne rovnaké názory. Je presvedčená, že je nevyhnutné, aby tu fungovala občianska spoločnosť ako hrádza každej zlej vlády. A ktoré to sú, na to nebolo treba dlho čakať. Samozrejme, najhoršia bola vláda Vladimíra Mečiara. Čo však vyznelo priam tragikomicky bola kritika tých, čo za každou mimovládou vidia George Sorosa!

Postaviť sa proti tomuto dobre organizovanému molochu bude veľmi ťažké najmä preto, že je vynikajúco financovaný. Aj samotnou vládou SR, ale o tom nabadúce.

Nálady Slovákov žijúcich v zahraničí nie sú k domovine nepriateľské

Slovensko volá svojich ľudí domov

Ivan BROŽÍK – Foto: agentúrny servis

V zahraničí sa v súčasnosti rozbehlo viacero projektov, ktorých cieľom je ponúknuť našincom tam žijúcim perspektívu návratu domov a uplatnenia na Slovensku. Aktivita v tomto smere už predstavili niektoré ministerstvá, ale aj mimovládne organizácie.

Povedzme pilotný projekt Vráť sa na Slovensko, uskutočňovaný prostredníctvom platformy Slovensko.work, vznikol z iniciatívy Ministerstva hospodárstva SR a Slovenskej agentúry pre rozvoj investícií a obchodu. Je založený na tom, že v oblasti ľudských zdrojov a kapacít kvalifikovanej pracovnej sily je tu evidentná potreba využiť potenciál ľudských zdrojov v Slovákoch žijúcich a pracujúcich v zahraničí.

■ CIEĽOVÁ SKUPINA

Zámerom pilotného projektu je získať informácie o cieľovej skupine a úsilie motivovať odborníkov schopných využiť svoje skúsenosti na skvalitnenie vedy,

výskumu, verejných služieb a IT prostredia na návrat do slovenskej domoviny. Cieľovou skupinou sú primárne Slováci žijúci v Spojenom kráľovstve Veľkej Británie a Severného Írska, ktorí spĺňajú kvalifikačné predpoklady na vybrané pozície etablovaných centier podnikových služieb s vyššou pridanou hodnotou.

Prostredníctvom platformy našincov v spomenutých krajinách Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu poskytne autentické informácie o konkrétnych pracovných pozíciách z oblasti centier podnikových služieb v Bratislave a v Košiciach, zodpovedajúce ich vzdelaniu a nadobudnutým zručnostiam a skúsenostiam, v pútavej vizuálnej forme.

Nezisková organizácia Leaf spolu s Americkou obchodnou komorou, občianskym združením Slovenská aliancia pre inovatívnu ekonomiku a so súkromnými firmami založila iniciatívu Vráť sa.sk. Podľa tejto organizácie Slováci žijúci v zahraničí sa stavajú k návratu domov neutrálne až pozitívne.

■ PRÁCE JE DOŠŤ

Pred niekoľkými dňami na Slovensku predstavili svoje osobné príbehy Slováci a Slovenky, ktorí sa vrátili späť, žijú, pracujú a podnikajú tu. Mnohí zdôraznili, že nestratili kontakty so zahraničím. Organizácia chce kvalifikovaných Slovákov prilákať domov. Iniciatíva zároveň pred-

Informačný stánok Slovenskej agentúry pre rozvoj investícií a obchodu v Jekaterinburgu

stavila komunikačnú kampaň zameranú na krajanov a webovú stránku, ktorá ponúka príbehy návratcov, aktuálne vyše deväťdesiat pracovných pozícií a aj praktické informácie spojené s návratom. Podľa odhadov Inštitútu finančnej politiky za pätnásť rokov odišlo do zahraničia tristošesť slovenských občanov. Od návratu odrádza krajanov častý výskyt korupcie, radikalizácia slovenskej spoločnosti a nízka životná úroveň.

Aj na pôde našich zastupiteľských úradov v zahraničí sa už uskutočnilo viacero stretnutí a prezentácií pre našincov. Iniciatívy v rámci projektu Work in Slova-

kia – Good Idea vyvíja aj Úrad podpredsedu vlády pre investície a informatizáciu R. Rašiho, ktorý s ministerkou A. Kaľavskou a desiatkou zamestnávateľov navštívil s konkrétnymi ponukami nedávno Írsko, kde v súčasnosti žije a pracuje okolo dvadsaťtisíc Slovákov. Nateraz na tieto aktivity reagujú viac-menej váhavo, no nezdá sa, že by o možnosti na návrat odmietali uvažovať. Napríklad podmienky v oblasti zdravotného zabezpečenia a starostlivosti o matku a dieťa sú na Slovensku dosť lákavé a v porovnaní so zahraničím výrazne lepšie.

VŠIMLI SME SI

Tohoročná nedávna Noc múzeí a galérií mala všelijaké podoby, veď jej organizátori sa počas nej orientujú na prezentáciu takých činností svojich špecificky zameraných pracovísk, ktoré počas roka zostávajú pred zrakmi návštevníkov ukryté a dovoľujú doslova nahliadnuť do tajov múzejníckej kuchyne. A tak jej návštevníci mohli vnímať kultúrne ingrediencie, chuťovky a recepty na návštevnosť doslova od Senice po Sninu a svoje organizačné schopnosti dokonca predviedli aj pracovníci našej kultúrnej misie v zahraničí – ako trebárs u našich severných susedov v Slovenskom inštitúte vo Varšave.

Poetika koláže v ateliéri Eva

Obdiv ku kolážam autorky Evy GOLOVEJ (prvá vpravo) bol skutočne nepredstieraný...

a očarujúcou hrou symbolov a tajomných náznakov ako je povedzme nahryznuté jablko také príznačné pre toto meno a autorkinu tvorivú metódu.

Eva Golová sa „zahryzla“ do koláže vari pred dvoma desaťročiami a každým svojím obrázkom posúva možnosti tejto „hravej i dravej“ – tak trochu aj literárnej i filmovej techniky k novým objavným priestorom a posolstvám. V srdečnom, takmer rodinnom prostredí zaujímavo riešeného tvorivého i prezentačného priestoru nevelkého ateliéru to oceňovali aj na celodenný nečas prekvapujúco početní návštevníci tejto originálnej prvovýstavy – lebo všetko má svoj začiatok. Potešiteľná aj povzbudzujúca bola prítomnosť novej sninskej primátorky Daniely Galandovej a absolútne náladotvorná produkcia skvelých hudobných improvizátorov. Takže nikto nehľadel na hodinky... S kolážami Evy Golovej sme sa lúčili krátko pred polnocou. Lebo všetko má aj svoj koniec.

Akýmsi „predskokanom“ tohto sviatku múzejníkov a galeristov bola pre mňa týždeň predtým premiérová výstava papierových koláží ambicióznejskej sninskej výtvarníčky a výtvarnej pedagogičky Evy Golovej, ktorú najprv verejnosti predstavilo jej „tisíc holandských tulipánov“ vysadených pred novopostaveným ateliérom a vzápätí tisíciky pôsobivo usporiadaných papierových výstrižkov vo vystavených obrazoch, vyžarujúcich magickým realizmom, poetikou

Emil SEMANCO
Foto: Daniela KAPRÁLOVÁ

Pokusy v rafinérii Leuna sa skončili odstavením zariadení na neurčito

Družba nemá zatiaľ alternatívu

Pred niekoľkými dňami oznámila ukrajinská strana, a takisto aj maďarská, že z ruských ropných polí už prúdi do Európy kvalitná ropa. Potom sa o pár hodín ropovod zastavil, onedlho prišiel oznam o obnovených dodávkach do Maďarska a vzápätí už len ticho...

Matičný týždenník Slovenské národné noviny ako jediné médium u nás už takmer dva týždne predtým avizovali problémy s odstránením kontaminovanej ropy z potrubí ropovodu Družba. Poukázali na zámer nepoužiteľnú ropu natlačiť do jednej vetvy ropovodu a druhú, súbežnú, použiť na transport už tej kvalitnej. V tom bode sa však informácie začali strácať, nastalo ticho, až agentúra Reuters zverejnila 20. mája nenápadnú správu o zlyhaní pokusu v rafinérii Leuna v Nemecku, ktorá patrí francúzskemu ropnému gigantu Total. Niečo z tých plánov jednoducho nevyšlo...

V ropovode Družba sa nachádza približne deväť miliónov barelov kontaminovanej nepoužiteľnej ropy. Nikto nateraz nevie, čo s takým množstvom hmoty, ktorá je absolútne neakceptovateľná pre životné prostredie. S návrhom – podľa Reuters – prišiel koncern Total. Podľa veľmi kusých informácií chceli Francúzi odkúpiť, respektíve za veľmi lacno odobrať nepoužiteľnú ropu z Družby a pokúsiť sa ju spracovať v rafinérii Leuna. Stojí za zmienku, že práve táto rafinéria, resp. jej kúpa, vyvolala v nedávnej minulosti najväčší finančný škandál nielen vo

Francúzsku, ale aj v celej EÚ. Ale to je iná téma. Naznačíme iba, že už od roku 2001 sa k čiastočnému vlastníctvu dvoch nemeckých rafinérií vrá-

ČO INÍ NEPÍŠU

Objekty a zariadenia rafinérie Leuna

tane Leuny postupne dostávali ruskí podnikatelia.

Vráťme sa však k aktuálnym informáciám. Podľa agentúry Reuters sa v Leune začali pokusy so spracovaním inak pre rafinérie nepoužiteľnej ropy z ropovodu Družba, no zdá sa, nedopadli dobre. Rafinéria

musela byť odstavená „pre technické dôvody“. Ropa tak stále zostáva v potrubí. Koncern Total v piatok 17. mája v Paríži oznámil, že „v súvislosti s pretrvávajúcimi problémami s ropovodom Družba zostane kapacita rafinérie Leuna obmedzená“. Reuters rozohrala tému na svojej webovej adrese v utorok 21. mája veľmi závažným titulkom: „Ruský reštart potrubia zasiahnutý problémami znečistenia ropnými látkami“. A už v perexe článku sa píše: „Nádej na rýchle obnovenie vývozu ropy z Ruska do Poľska a Nemecka ropovodom Družba sa strácajú. Podľa plánu opätovného spustenia ropovodu spoločnosť Total mala prevziať významný podiel špinavej ropy do svojej rafinérie Leuna v Nemecku, aby ju tam rozriedila a spracovala. Minulý týždeň však rafinéria v Leune zaznamenala veľký výpadok a musela zastaviť mnohé jednotky po tom, čo zariadenie zlyhalo.“ Reuters doslova píše: „Plán sa zrútil. Niektoré potrebuje prísť s plánom B, momentálne neexistuje nijaký plán B. Je to zablokovanie ropovodu.“

A Nemecko začalo intenzívne hľadať nové zdroje ropy...

Ivan BROŽÍK
Foto: internet

O jednej z top tém dneška

Roman MICHELKO

Nedávno som si v rámci pravidelného mapovania politickej a žurnalistickej patológie pozrel Hríbovu Lampu. Názory toho prostáčka, samozrejme, neprekvapili, ale čiastočne ma prekvapili názory jeho hostí. Katarína Mathernová a Ladislav Miko totiž prostému a nechápajúcemu Hríbovi zvestovali, že jednou z najzásadnejších tém dneška a Európskej únie ako takej je otázka narastajúcej nerovnosti. Samozrejme, schopnosť Hríba čo len vzdialene byť ako-tak vyrovnaným partnerom svojim zväčša podstatne kvalifikovanejším hosťom, sa limitne blížila nule, ale aj napriek mentálnym priepastiam medzi moderátorom a hosťami to bola celkom zaujímavá debata. O tom, že to nie je náhodný úlet premýšľajúcich byrokratov, respektíve technokratov, ale vážna téma západného sveta, svedčí aj nedávna esej významného

amerického intelektuála a ministra práce a sociálnych vecí v administratíve Billa Clintona Roberta Reicha. Ten si kladie otázku, ako je možné, že mzdy Američanov pracujúcich na plný úväzok sú v súčasnosti v prepočte na stále ceny, teda ak odfiltrujeme infláciu, v priemernej výške 45 708 dolárov, pritom pred štyridsiatimi rokmi, v roku 1979, boli 43 680 dolárov. Problém je však v tom, že v tom čase tvorili USA približne tretinový HDP na hlavu oproti dnešku. Čo z toho vyplýva? Reálne platy v USA v podstate štyridsať rokov stagnujú. Inak povedané, na to, aby súčasný zamestnanec v USA dostal reálne rovnakú mzdu ako pred štyridsiatimi rokmi, musí vyprodukovať trikrát toľko ako jeho o generáciu či dve starší kolega. Samozrejme, neznamená to, že dnešní zamestnanci robia dvadsaťštyri hodín denne, ani to, že intenzita ich práce

je trojnásobná. Znamená to len to, že zisky sa v spomenutom čase začali koncentrovať u čoraz užšej skupiny najbohatších na úkor stenčujúcej sa strednej vrstvy.

KOMENTÁR

Trend radikálneho žmýkania zamestnancov sa dá jasne ukázať aj na ďalších ukazovateľoch. Kým v roku 1980 tvorili v priemere mzdové náklady štyridsať percent z ceny výrobku, dnes je to už len sotva štrnásť percent. Čo je však najpodstatnejšie a najnepochopiteľnejšie – vtedy pred štyridsiatimi rokmi bola vo všeobecnosti spoločnosť značne chudobnejšia, ale aj pri vtedy podstatne menej výkonnej ekonomike dokázala zabezpečiť svojim občanom prístup k väčšine verejných statkov. Inak povedané, na prelome sedemdesiatych a osemdesiatych

rokov bolo v západnom svete celkom bežné, že je bezplatné vysoké školstvo, bezplatné zdravotníctvo na základe všeobecne prístupného zdravotného poistenia. V tom čase bolo tiež samozrejmosťou, že pre mladých ľudí bolo prístupné samostatné bývanie a bolo v podstate jedno, či to bolo vďaka regulovanému nájomnému vo verejnom bývaní, alebo že cena bytov bola adekvátne a v rozumnom pomere k platom vtedajších zamestnancov.

No a v akej situácii sa nachádzame dnes? Následkom masívneho transferu pracovných síl do nízko nákladových oblastí sveta (spočiatku to bola Čína, dnes je to Bangladéš, Filipíny či iné krajiny tretieho sveta) sa prudko stenčila vrstva manuálne pracujúcich a v synergii s čoraz väčšou automatizáciou a robotizáciou sa podstatne oslabila masovosť a vyjednávací sila odborov. Ruka v ruku s tým rástla sila nadnárodných korporácií, ktoré si cez armády špičkového platených lobistov upravili podmienky tak, aby mohli ďalej navrhovať svoje zisky. Aj preto dnes evidujeme situáciu, keď množstvo vysoko ziskových korporácií či dokonca celých sektorov využíva daňové raje a napriek astronomickým príjmom neplatia v podstate nijaké dane. Aj preto

v súčasnosti prebieha debata o tom, ako zdaní technologických gigantov, ako sú Facebook, Apple či Google, ktorí nesmierne agresívnou daňovou optimalizáciou nevracajú spoločnosti na daniach nič alebo platia len mikroskopické, doslova symbolické dane. Veľmi podobné to je aj pri bankových korporáciách a telekomunikačných monopoloch či oligopoloch.

Pre takto „choro“ nastavené pravidlá sme sa tak dostali do situácie, že napriek naďalej narastajúcemu bohatstvu spoločnosti prichádzajú generácie, ktorých životná úroveň bude nižšia, akú mali ich rodičia. A to je skutočne absurdné. Tento chorý trend nahráva politickým silám, ktoré chcú logicky deštruovať tento systém. Aj preto čo rozumnejší a premýšľavejší technokrati uvažujú, ako tento systém pokiaľ možno reformovať, aby sa rozpory, ktoré generuje, ďalej neprehľbovali. Mantra neoliberalných fundamentalistov, že extrémny nárast nerovnosti spoločnosti nijako neškodí, lebo aj tí najchudobnejší sú o niečo málo bohatší, než boli pred desaťročiami, dlhodobou neobstoí. Čím skôr si to uvedomia aj neoliberálni sociopati, tým väčšia je šanca, že sa vyhneme fatálnemu sociálnemu výbuchu, ktorý rozmetá ich svet na márne kúsky.

Zhnité rakúske politické útroby

Dušan D. KERNÝ

Hlboká rakúska kríza vrhla svetlo na niekoľko záležitostí. Po prvé, že u susedov nevyšiel ani tretí pokus konzervatívnych ľudovcov, tzv. čiernych, vytvoriť s pravicovou protiimigrantskou stranou rakúskych slobodných koalíciu. Prvý pokus bol v roku 1999. Vtedy padlo tabu a slobodní vstúpili do vlády. Nasledoval diplomatický bojkot Rakúska ostatnými členmi EÚ. A vtedajší kancelár Schussel však urobil všetko, aby hodil kompromitovaných slobodných cez palubu a sa sám posilnil. Po dvoch desaťročiach sa politické mravy nezmenili – kancelár Kurz, politik úplne novej generácie, urobil teraz to isté.

Po uverejnení kompromitujúceho videa je bývalý vicekancelár Strache politická mŕtvola. No povaha mocenskej politiky sa v Rakúsku nezmenila, vyhlásené nové parlamentné voľby majú posilniť konzervatívnu

ľudoveckú stranu kancelára Kurza na úkor iných. Ide o meranie síl, v popredí nebolo nijaké zdôrazňovanie návratu k spravodlivej, čestnej, otvorenej politike európskych hodnôt. Na druhej strane dnes ťažko vygumovať v rakúskej politike zabývanú

POZNÁMKA

stranu slobodných, ktorá sa dostala do vlády volebnými dvadsiatimi siedmimi percentami a v roku 2016 len tesne prehrál jej kandidát v prezidentských voľbách.

Spomínané dva roky staré video, na ktorom alkoholom posmelený politik Strache sľubuje štátne zákazky, len pripomína, že pred desaťročiami za čias Haiderových slobodných s pomocou bavorských konzervatívcov vznikla gigantická banková aféra, najdrahšia v rakúskych dejinách.

Pohľad do útroby rakúskej politiky by pre nás mal byť poučný.

Treba vidieť za oponu udalostí – tajne nahraté video s alkoholom a dievčaťom údajne z rodiny ruského miliardára na španielskej dovolenkevej lbeze je zjavná pasca. Uverejnené bolo týždeň pred voľbami do európskeho parlamentu. V deň mediálnej popravy rakúskeho politika Stracheho mal byť (no nebol) v Miláne po boku francúzskej Le Penovej, talianskeho Sabatinioho a holandského Wildersa a desiatky iných politikov, ktorí chcú vytvoriť novú skupinu v europarlamente. Toto načasovanie zverejnenia videa nie je náhoda!

Na druhej strane je tu spor v Nemecku, ktorého dve vplyvné médiá Der Spiegel a Süddeutsche Zeitung video uverejnili. Investigatívni novinári, ako ich ikona Gunter Walraff, to chvália, iní vitajú s argumentom,

že médiá majú aj kontrolnú funkciu; predsedníčka Nemeckej únie novínárka a novinárov to dokonca označila za hviezdnu hodinu nemeckého novinárstva. Renomovaní novinári to označili za skvele urobené. Nemeckí oficiálni predstavitelia na ochranu dát a slobodu informácií však nahrávku z kriminálneho prostredia považujú za vysoko problematickú, podľa nich nie je to nijaká slávna stránka, išlo o cieľené vláknanie politika do pasce a čakalo sa dva roky na jeho znemožnenie, nešlo o pravdu.

V terajších pomeroch išlo aj o znemožnenie politika, ktorého strana spolupracuje s ruskou vládou a nucou stranou Zjednoteného Ruska. Podpisala s ňou o. i. memorandum o Kryme, ktoré sa rozchádza s oficiálnym názorom EÚ, neustále predlžujúcemu protiruské sankcie. To všetko vyvoláva v Rakúsku masívne podozrenie, že ide o komplot, sprisahanie. O tzv. špinavú, čiernu reklamu s pomocou zahraničných spravodajských služieb. Tvrdí to dokonca aj samotný kancelár Kurz. Otázne je, či sa takýmito metódami dá porážať neželaný politický prúd v európskych štátoch, či sa eurokritické strany majú takto pripravovať o stále širšiu základňu voličov a sympatizantov?

AKO BOLO, ČO BOLO

Majstrovstvá sveta sú za nami. Hokej vyvolal na pár týždňov prejavu národnej hrdosti. Ako v časoch, keď sme boli majstri sveta. Ľudia sa obliekli do dresov so štátnym znakom. Objavili slovenské zástavy. Naši skončili na nepostupovom mieste v košickej skupine. Tréneri asi postavili to najlepšie, čo mohli. Hráči aj v nešťastne prehratých zápasoch odovzdali, na čo mali. V niektorých zápasoch podali výkon, na ktorý sme od našej hokejovej reprezentácie neboli zvyknutí. Divákov jedovalo, že sme rozhodujúce góly dostali po surovom faule na nášho hráča, ktorý rozhodcovia prehliadli. Naše vedenie neprestovalo a rozhodca mohol škodiť ďalej. V zápase s Kanadou sa prehliadali fauly a ustavičné provokovanie hráčov z krajiny javovového listu. Všetci chválili nášho trénera, ktorý v závere vyhratého zápasu s Nemeckom poslal na ľad najmenej skúsených hráčov, čím ho asi prehral. Cestu do finále nám mohli otvoriť na úkor Američanov Nemci, ale... nestalo sa. V hokeji zažívame zvláštny rok. Osemnásťka vypadla z elitnej

kategórie. Niekdajší klenot slovenského hokeja Slovan skončil bez nádejne posledný v KHL a opäť mu hrozí vyradenie z tejto prestížnej súťaže. Do extraligy nám pribudli dve maďarské mužstvá. V konečnom zúčtovaní zatiaľ veľa vody

Uvažovanie o hokeji po hokeji

Peter VALO

nenamútili, ale naše popredné mužstvá s nimi poprehrávali zápasy v domácom prostredí. Naša najvyššia súťaž, v ktorej žiarili tretotriedni hokejisti zo zahraničia, je slabšia ako súťaže v Nemecku či vo Švajčiarsku. O možnosti porovnania s českým, s ruským, so švédskym alebo s fínskym hokejom ani nehovorím.

Generácia, ktorá kedysi dosiahla titul majstrov sveta, sa dostala ku kormidlu hokeja. Začala dosť nešťastne, keď liberálne zdeformovala štátny znak na dre-

stvami sveta nám vavriny neprišli. Posledný zápas s Dánskom sme vyhrali s odratými ušami.

Tak ako? Boli sme skvelí, aj keď sme prehrali? Čo sa deje v našom športe?

Veľká časť súčasnej mládeže na šport kašle. Dorastenci či pubertiaci, ktorí si nechajú hovoriť „tinedžeri“, čumia do mobilov, posedávajú v puboch alebo sa natriasajú na diskotékach.

Európska únia odporúča pre školy tri hodiny telocviku týždenne. Nám stačí dve. Aj pri tých

má mnoho žiakov a študentov výnimky, pretože podľa názoru ich rodičov by im koordinovaný pohyb mohol uškodiť. Ako je to u susedov? Poľské a rakúske deti cvičia v škole týždenne štyri hodiny. Maďari zvyšujú počet hodín telo-

ročne. To má stačiť na tréningy na ľade i na suchu, na autobusy na zápasy. Pri zápasoch doma treba platiť časomieru, lekárov, rozhodcov atď. V tomto smere môžeme Maďarom iba závidieť. Ak to pôjde takto ďalej, budú nás zdolávať aj v hokeji, v ktorom sme kedysi mávali jasne navrch.

Bez širokej základne športujúcich detí nestavajme vízie o športovej budúcnosti. To neplatí len o hokeji. Kedysi majstrovský Slovan so slovenskými futbalistami porazil v pohárovom finále Barcelonu. Dnes je len cudzineckou légiou hráčov, čo sa neuplatnilo v lepších ligách, ale tú našu suverénne vyhrali. Niečo je zhnité v hokeji slovenskom... a nielen v hokeji.

Finále MS v Bratislave bolo bez nás. Televízni moderátori sa rozplývali, že sme skončili so cťou, lebo sme hrali lepšie ako predtým. Každá líška svoj chvost a pelech chváli. Aj tí najmenej šiesti pri každom televíznom prenose. Divácka eufória opadla. Zástavy zmizli. Pohyb sa u časti mládeže obmedzí na vyskakovanie pod improvizovanou mešitou na ministerstvom kultúry sponzorovaných Pohodách...

SEBAOBRAÑA

Nákupy cez internet sú na Slovensku v mimoriadnej obľube. Patríme v nich na popredné miesto v Európe a objem takto uzavretých obchodov ďalej prudko rastie. Treba si však všetko dôkladne overovať aj preverovať. Slovenská obchodná inšpekcia zaznamenala napríklad v poslednom období zvýšený počet spotrebiteľských podnetov na praktiky spoločnosti Business Company srl, Viadel Chiasso 68, 55100 Lucca, Taliansko, ktorá je prevádzkovateľom e-shopu www.mobiluj.sk.

Opatrne pri elektronických nákupoch

Spotrebiteľia vo svojich podaniach zhodne poukazujú na nedodanie objednaného a uhradeného tovaru (prevažne mobilné telefóny) v dodacej lehote uvádzanej prevádzkovateľom na stránke internetového obchodu. Ďalej v súlade s platobnými podmienkami uvedeného internetového obchodu spotrebiteľia musia vykonať úhradu objednaného tovaru vopred bankovým prevodom. Logistiku pre uvedenú spoločnosť zabezpečuje podnikateľský subjekt Mirko Romanini – Ital. Sk. Consulting, 91321 Trenčianska Turná č. 867. Podľa dostupných informácií vyššie uvádzaná talianska spoločnosť je v súčasnosti v konkurze. Napriek tomu logistické centrum prijímalo objednávky, ktoré nie sú vybavené. V nadväznosti na uvedené fakty a vzhľadom na intenzitu podnetov spotrebiteľov s poukazaním na to, že Slovenská obchodná inšpekcia nemá v kompetencii vymáhať na prospech spotrebiteľa náhradu škody ani iných nárokov, odporúča inšpekcia spotrebiteľom dôkladne zvážiť všetky spotrebiteľské rozhodnutia, týkajúce sa zakúpenia produktov prostredníctvom vyššie uvedenej webovej stránky.

Skutočne „nemusi byť všetko zlato, čo sa blyští“. Predtým, ako sa rozhodnete minúť vaše zarobené peniaze, si ponúkaný produkt a internetový obchod preverte. Skúste si napríklad „vygúgliť“ názov kupovaného produktu spolu so slovom „recenzia“ alebo „diskusia“. Na internetových diskusných fórach si môžete prečítať názory viacerých zákazníkov a takto zistiť, či boli s daným produktom naozaj spokojní. Ak sa k produktu viaže vlna kritiky a z radu vyčnieva jeden či dva pozitívne komentáre, buďte opatrní a kúpu takéhoto produktu radšej zvažte. Môže ísť totiž o recenziu plateného diskutera, ktorý má v popise práce chválenie ponúkaného produktu/služby.

Každý internetový obchod by mal mať na svojej stránke uvedené kontaktné údaje, a to názov firmy, IČO a sídlo firmy. Ak tieto údaje chýbajú, je to dosť vážny problém. Podnikateľ bez oprávnenia je totiž nezákonný, navyše v prípade reklamácie nebudete vedieť, kam a komu máte reklamovaný produkt odoslať. Na stránke Slovenskej asociácie pre internetový obchod si môžete cez názov eshopu alebo jeho prevádzkovateľa overiť, či ide o certifikovaný obchod. České eshopy si môžete skontrolovať na webe Asociácie pre elektronickú komerciu.

Ak kupovaný produkt prešiel prvými dvoma testami, ale niečo sa vám predsa len nezdá, pozorne si pred kúpou prečítajte obchodné podmienky. Aj keď na to každý nemá trpezlivosť, oplatí sa to. Pri malých a nie veľmi známych internetových obchodoch radšej obetujte pár minút času a obchodné podmienky si prečítajte naozaj dôkladne.

(ib)

Klaviristka Daniela VARÍNSKA má jedinečný umelecký prejav

Jej veličenstvo notová partitúra

Zhovárala sa Anna SLÁVIKOVÁ – Foto: internet

Jej klavírna interpretácia je zakaždým jedinečná. Či už koncertuje naživo pred publikom, alebo nahráva v rozhlasových či televíznych štúdiách. Na desiatkach CD nosičov vydala vrcholné diela klavírnej literatúry, vari k najznámejším patria kompletne klavírne sonáty Ludwiga van Beethovena, kompletne Piesne bez slov Felixa Mendelssohna-Bartholdyho, takmer úplné klavírne dielo slovenských skladateľov Jána Levoslava Bellu a Alexandra Albrechta. Klaviristku, čembalistku a pedagogičku profesorku Danielu VARÍNSKU (1946) sme požiadali o rozhovor o tom, čo jej je najbližšie...

• **Vypracovať sa medzi špičku interpretov vážnej hudby, uznávanou nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí, je iste túžbou nejedného hudobníka. Priprava na každý ďalší koncert či nacvičenie novej skladby je rovnako náročné ako na začiatku vašej kariéry, alebo sa pozriete na notový zápis a tóny znejú aj pri menšej námahe?**

Pristup k príprave koncertu je rovnako náročný, pretože sa vždy snažím dosiahnuť čo najlepší výsledok. Skracuje sa len čas naštudovania, prípadne zopakovania si niektorých diel, čo automaticky prinášajú mnohoročné hudobné a interpretačné skúsenosti.

• **Viacrát som počula od profesionálnych hudobníkov, že nech by hrali to isté dielo stokrát či tisíckrát, vždy ho zahrajú inak. V čom spočíva tá odlišnosť?**

Odlišnosť nespočíva v základnej koncepcii interpretácie skladby skôr v realizácii detailov, ktorá je podmienená vnútornými aj vonkajšími okolnosťami, povedzme dennou psychickou aj telesnou formou alebo stavom klavíra, teplotou v sále, akustikou a podobne, odhliadnuc od rozdielného pohľadu na skladbu na základe hlbšieho ponoru do obsahu v priebehu rokov.

• **Každé hudobné dielo ponúka interpretovi konštantný notový part. Vnímavý a hudobne vzdelaný poslucháč však postrehne isté rozdiely v interpretácii rôznych hráčov. Čím to je, že každý hráč uplatňuje inú techniku hry? A o čo môže základnú hudobnú literatúru obohatiť kvalitný interpret?**

Technika hry je okrem v škole nadobudnutých schopností individuálna danosť interpreta, vyplývajúca z jeho zvukovej predstavy, ale aj z fyzických daností. Klavír trebárs znie ináč hráčovi s veľkou rukou a robustnou postavou... Každá kvalitná inter-

Vynikajúca slovenská klaviristka Daniela VARÍNSKA na desiatkach CD nahrala a vydala vrcholné diela svetovej klavírnej literatúry, a pritom pôsobila ako pedagogička na Vysokej škole múzických umení vyše dve desaťročia.

pretácia je tvorivý akt, prinášajúci nový pohľad na dielo.

• **Kladiem „pedagogické otázky“ len preto, lebo sa rozprávam s učiteľkou hudby. Vyše desať rokov ste učili na bratislavskom Konzervatóriu, potom ste veľa rokov vyučovali hru na klavíri na VŠMU, kde ste sa stali v roku 2004 aj profesorkou...**

Na VŠMU som učila dvadsaťdva rokov, teraz je čas uvoľniť miesto mladšej generácii.

• **Aký je to asi pocit, keď absolventka či už konzervatória, neskôr VŠMU vstupuje do budovy ako pedagóg? Vybavili sa vám v mysli niektoré rady a poučenia vašich niekdajších učiteľov (Elanová, Kafendová, Macudziňski), ktoré ste sa pokúšali vstiepiť svojim zverencom?**

Úloha pedagóga je v živote mladého človeka veľmi významná a často aj rozhodujúca a učiteľ musí dávať pozor, akým spôsobom formuluje svoje postrehy, aby sa nestali prekážkou vo formovaní umeleckej osobnosti svojho žiaka.

• **Nároční hudobní kritici sa o vás vyjadřili: „Významnou súčasťou Varínskej hry je vysoká kultúra tónu, s ktorým sa nepohráva, ale ktorý slúži jej koncepčným zámerom.“ Mohol by profesionálny klavirista alebo iný hudobný interpret odohrať vážne dielo bez „kultúry tónu“?**

Ale áno, len tým by veľmi utrpela interpretácia, a teda aj účinok na poslucháčov.

• **Prečo sa púšťate do tých najnáročnejších diel našej či svetovej hudobnej literatúry? Sú takéto diela pre vás istou výzvou?**

V prvom rade ma tieto skladby zaujímajú pre ich myšlienkový obsah, ktorý sa usilujem odovzdať ďalej, pretože hudba je formou komunikácie medzi skladateľom, interpretom a poslucháčom a je vo svojej podobe jedinečná.

• **Ktoré diela tvoria pilier vášho repertoára?**

Okrem už spomenutých skladieb Ludwiga van Beethovena, Felixa Mendelssohna-Bartholdyho a Jána Levoslava Bellu rada hrám aj diela Roberta

Schumanna, Fryderyka Chopina, Franza Schuberta, ale aj diela slovenských tvorcov alebo významné diela autorov 20. storočia.

• **Na Slovensku nemáme veľa skladateľov, ktorí sa venujú vážnej hudbe. No Juraj Hatríki, Roman Berger, predtým Ján Cikker sa priznali, že radi zveria premiéry svojich diel do vašich rúk. Chápete ich dôveru ako poctu?**

Je to prejav ich dôvery, ktorý si vážim.

• **Okrem klasického klavíra hrávate aj na čembale a na historickom klavíri. Je veľký rozdiel hrať na modernom klavíri a na historickom hudobnom nástroji?**

Čembalo je oveľa starší hudobný nástroj, pochádza zo 14. storočia, teda vzniklo o celé štyri storočia skôr ako klavír. Zarádzuje sa aj medzi klávesové, aj medzi strunové nástroje. Vydáva iný zvuk, po uvoľnení klávesy sa struna zatlmí tlmiacou plstou. Podobné nástroje sú spinet či virginaly. Klávesnica na čembale je obyčajne farebne naopak, čierne klávesy sú svetlé a biele sú čierne, klávesy sú oveľa kratšie aj užšie a reagujú na dotyk oveľa ľahšie, rozsah nástroja je menší, pedál sa nestláča nohou, ale dvíha kolenom, skrátka je to iný nástroj, ktorý si vyžaduje špecifický spôsob hry.

• **Vydali ste hodnotné CD troch významných skladateľov: Barbera, Hatríka, Ravela. Čím sú si títo traja autori podobní či naopak odlišní? A prečo ste k svojmu doterajšiemu repertoáru zaradili práve ich?**

Všetky tri skladby môžem zaradiť medzi najvýznamnejšie diela hudby 20. storočia a zaslúžia si, aby zneli na koncertných pódioch.

• **Vaším výkonom tleskajú diváci na priamych recitálových koncertoch, ale aj na sólových vystúpeniach s veľkými orchestrami, získali ste viacero ocenení tiež za svoje štúdiové nahrávky. V roku 2017 vám odovzdali Hlavnú cenu v kategórii Hudba, ktorú vám udelila Nadácia Tatra banky...**

Cenu som dostala za interpretačný výkon v klavírom recitáli Robert Schumann: Humoreska op. 20, Ján Cikker: Tatranské potoky, tri etudy pre klavír, Ludwig van Beethoven: Sonáta č.32 c mol, opus 111 v rámci Bratislavských hudobných slávností. Pravdaže ma táto cena potešila, chápem ju ako ocenenie mojich snáh širokou verejnosťou.

MEDZI NAMI

Znova sa postavilo na bratislavskom Námestí SNP pódium pre vystúpenia hercov a niektorých činiteľov kultúrnej branže. Tentoraz aktéri za asistencie niekoľko desiatok divákov volajú na koberec šéfu rezortu kultúry Ľubicu Laššákovú, ministra financií aj predsedu vlády, pretože objem financií pre kultúru je nízky a rozdelenie dotácií z fondov ministerstva kultúry je podľa nich nespravodlivé. Ministerku žiadajú odvolať. Zaujímavé je, prečo práve teraz, keď kultúra je na Slovensku podvyživená už vyše dvadsať rokov a nedarilo sa jej ani za ministrovania Mareka Maďariča, ktorý v Denníku N priložil polienko do ohňa vyjadrením, že on by na mieste Laššákovvej už dávno odstúpil.

Urazenému a nedocenenému Maďaričovi sa netreba čudovať, keďže preskočil do opozície, a okrem toho vždy viac nadošoval obľúbenému divadlu i hercom a menej výtvarníkom, literátom i spisovateľom a najmenej regionálnej kultúre. Zrejme ho omína aj nepochopenie ministerky pre akcie LGBTI a najmä pre ich „kultúrnu prezentáciu“ v známom pochode hrdosti Duhový pride, ktorý svojou účasťou doteraz ozvlášťňovali

hviezdy slovenského hereckého neba. Je jasné, že zastretým hlavným motívom pódiového protestu pred budovou ministerstva kultúry bolo to, že ministerka nabrala odvahu a nedala dotácie na výstredné podujatia, homosexuálnej a transrodovej menšiny.

Pri tejto príležitosti sa vnučujú otázky, čím sú motivované tieto výstrednosti. Prečo osoby

Ako v krajine Mordor

Ludovít ŠTEVKO

patriace k početne malej spoločenskej skupine propagujú na našom kontinente homosexualitu, keď v modernej Európe tak ako na Slovensku ju už dávno nediskriminujú, neodsudzujú ako v niektorých islamských krajinách alebo v niektorých štátoch USA? Nechajme bokom nezodpovedané otázky – homosexualita je medzi nami, sprevádza ľudstvo od kolísky, odsudzovať ju, ale aj propagovať je rovnako scestné. Aj vtedy, ak Duhový pochod v Bratislave podpora domáci herci a neoliberálni politici i političky a zúčastnia sa na ňom excelencie

(a Duhový pochod už vôbec nie), ale do oblasti ideológie (gender equality), a preto sa ňou nemá zaoberať nijaká komisia ministerstva kultúry.

Ak sa už herci, čo vystupujú na pódioch v mene kultúry, pasovali do úlohy ideologickej polície, bolo by vhodné, aby svoj hlas nasmerovali aj do sociálnej oblasti, do prežívania obyčajných ľudí, pre ktorých je ich pouličné divadlo, tak ako parlamentné vystupy Igora Matoviča, fraškou. Zdá sa, že naša demokracia, na ktorú sa ustavične odvolávame, vchádza do pokročilého štádia úpadku, že to,

čo mnohí pravicoví politici i médiá považujú za víťazstvo slobodnej liberálnej spoločnosti, sú v skutočnosti sily devastujúce našu kultúru a rozkladajúce našu morálku. Súčasťou pokrivenej morálky nie je len prípad slovenskej kultúry, ale aj slovenského zdravotníctva a iných životne dôležitých oblastí nášho života, v ktorých je zisk posvätná krava, dôležitejšia ako zdravie, ako kultúra, ako životné prostredie, ako vzduch, ktorý dýchame, ako voda, ktorú pijeme. Stávame sa rukojemníkmi obľudného systému, rovnako obyčajní smrteľníci ako nespokojné herecké hviezdy, ktorých liberálne honoráre mnohonásobne prevyšujú predstavy o hodinovej mzde zamestnancov pri pásovej výrobe.

Žijeme v systéme, ktorý umožňuje obrovskú príjmovú a nezaslúženú nerovnosť medzi ľuďmi. Prijali sme tento systém, preto sa nečudujeme, že nemáme na kultúru, patriacu do kategórie neziskovej spoločenskej nadvstavby. Herci a tzv. liberálna elita, by sa mali zamyslieť, v akom systéme žijeme, a bojovať proti tomu, čo sa deje za hranicami morálky na ulici i vo verejnom živote. Lebo bez boja za morálnu spoločnosť sa ocitneme na samom „okraji temnoty“, ako píše vo svojej eseji románopisec a filozof Russell Kirk, budeme sa iba potácať ako v Tolkienovej spálenej a podrobenej krajine Mordor.

Navrhovaná Obranná vojenská zmluva s USA je pre nás neprijateľná Sme pod americkým politickým vplyvom

Štefan HARABIN – Ilustračné foto: Štefan KAČENA

Po skončení druhej svetovej vojny zostali americké okupačné vojská usadené na Filipínach, v Japonsku a v Nemecku. Sú tam dodnes. Podobne boli armádne súčasti USA umiestnené aj v iných štátoch, napríklad na Islande, ktorý nemá vlastnú armádu, alebo vo Francúzsku, odkiaľ museli na základe rozhodnutia prezidenta Charlesa de Gaulla nakoniec odísť do Nemecka...

Vzhľadom na novoprijatú Chartu OSN ihneď po vojne v roku 1945, ktorá výrazne obmedzovala prípady prítomnosti cudzích vojsk na území suverénnych štátov, bolo z pohľadu USA a zakladajúcich členov NATO (vznik 1949) ako „prijímajúcich“ štátov potrebné zmluvne upraviť takúto vzťahy. Preto v roku 1951 vznikla vzorová zmluva o štátute vojenských síl prítomných na území iného štátu (NATO Status of Forces Agreement, skratka NATO SOFA).

■ RAST ZÁKLADNÍ

V tom období, po následnom vzniku Varšavskej zmluvy v roku 1955 ako reakcie na založenie NATO, začali výrazne rásť počty vojenských základní USA a v podstatne nižších číslach aj Ruska, resp. Sovietskeho zväzu vo svete (približný pomer počtu vojenských základní vtedy bol 56 : 12 na prospech USA).

Dlhodobé vojenské základne na území cudzích štátov bez existencie reálnej potreby takéhoto postupu, napríklad pre absenciu vojenského konfliktu, zahraniční odborníci nazývajú „mierová vojenská okupácia“.

Od začiatku sa sprítomňujú problémy s interpretáciou často vágnych formulácií tejto zmluvy. USA požadujú, aby sme voči nim uplatňovali v nás iba ich zákony (čl. 12). Chcú oslobodenie od všetkých daní a poplatkov (čl. 11, 16, 17), nijakú kontrolu zo strany štátu, rozhodovať o rozmiestnení a nasadení vojenských síl na našom území (čl. 3, bod 1). V zmluve nie sú stanovené žiadne počty vojsk, žiadajú nielen voľný pohyb, ale ak budú chcieť, tak aj vstup do súkromných objektov a na súkromné pozemky ľudí (čl. 3, bod 3). Chcú vlastnú vojenskú políciu s voľným pohybom (čl. 14) a pod. Významný je aj článok

Stačí im podať prst, ruku si vezmú sami...

nok 29 návrhu zmluvy, ktorý stanovuje, že vzájomné spory sa nesmú riešiť na medzinárodnej úrovni, ale nesmú o nich rozhodovať nijaké domáce alebo medzinárodné súdy ani žiadne tretie strany. To znamená, že spory v takom vzťahu budú riešiť iba ministerstvá obrany USA a SR. Je jasné, že ten silnejší vždy vyhrá, lebo ten druhý sa nemá kam odvolať. Toľko iba na ilustráciu.

■ OKUPAČNÁ ZMLUVA

Ale vôbec nie je rozhodujúce, čo obsahuje návrh zmluvy. Podstatné je, že zmluva je koncipovaná od začiatku historicky ako okupačná.

V podstate ten istý text z roku 1951 a tie isté princípy používajú USA všade rovnako a ešte to aj považujú za akýsi svetový štandard.

Veľmi významným faktom je, že Slovensko sa takto dostáva pod priamy

politický vplyv USA a ignoruje obrovské riziko, ktoré so sebou nesie agresívna politika USA namierená proti Rusku. Významnou preto zostáva otázka vhodnosti a nejakých racionálnych dôvodov uzatvárať medzinárodnú vojenskú zmluvu so štátom, ktorý notoricky porušuje medzinárodné právo a vojensky ničí jeden suverénny štát za druhým bez súhlasu BR OSN.

Je dôležité vedieť, kam chceme patriť my. Ani nie tak svojim členstvom, ale svojimi postojmi, aktivitami a medzinárodnými právnymi záväzkami v rámci OSN. Takéto zmluvy sú podmienené súhlasom prijímacieho štátu, teda v žiadnom prípade tu nejde ani o nejakú povinnosť či záväzok Slovenska zmluvu prijať.

Možno konštatovať, že uvedený návrh zmluvy hrubo porušuje viacero článkov našej ústavy. Dovolím si ako

právnik pripomenúť, že suverenity štátu je charakterizovaná svojou vonkajšou a vnútornou výlučnosťou. Teda výlučnou tvorbou zákonov a výkonom moci suverénneho štátu nad svojím územím a obyvateľstvom žijúcim na tomto území bez akýchkoľvek zásahov zvonka. Obyvatelmi totiž nie sú len naši občania, ale aj cudzinci, ktorí sa u nás zdržiavajú. Na žiadneho cudzinca na našom území sa nemôžu vzťahovať zákony jeho domovského štátu. Platia na nich rovnaké zákony ako na našich občanov, s výnimkou osobitných občianskych práv. To automaticky vylučuje uplatňovanie zákonov iného štátu na našom území. Ak by sa Slovensko dobrovoľne zbavilo jednotného uplatňovania vlastných zákonov na svojom území voči všetkým, zbavilo by sa tak výkonu svojej výlučnej suverénnej moci. Preto v takomto prípade ide bez najmenších pochybností o stratu našej štátnej suverenity.

■ PROTI ÚSTAVE SR

Ústava SR v článku 2 ods. 1 hovorí, že štátna moc pochádza od občanov, ktorí ju vykonávajú prostredníctvom svojich volených zástupcov alebo priamo. Článok 7 ods. 1 uvádza, že Slovenská republika môže na základe slobodného rozhodnutia vstúpiť do štátneho zväzku s inými štátmi. O vstupe do štátneho zväzku s inými štátmi alebo o vystúpení z tohto zväzku sa rozhodne ústavným zákonom, ktorý sa potvrdí referendum. Je to tak preto, lebo vstupom do štátneho zväzku by sa Slovensko zbavilo veľkej časti svojej suverenity. Preto o tom musia rozhodovať občania priamo formou referenda.

Podobne, ak má Slovenská republika uzavrieť s USA vojenskú zmluvu, na základe ktorej sa tiež jasne zbavuje výkonu svojej suverénnej moci nad vlastným územím a jeho obyvateľstvom, potom musí aj k tejto zmluve byť vyhlásené referendum. Ide o mimoriadne vážnu okolnosť viažucu sa k otázke existencie nášho štátu. O prijatí zmluvy vojenskej povahy musí pred jej ratifikáciou vysloviť súhlas Národná rada SR. Aj napriek nepravdepodobnému súhlasu parlamentu by však prijatie takejto zmluvy bez jasného súhlasu našich občanov v referende nebolo v súlade s Ústavou SR.

FINANČNÝ SERVIS

Hospodársky rast Slovenska je v priemere vyšší ako hospodársky rast EÚ a eurozóny, čo sa prejavuje aj na nižšom deficite verejného dlhu k HDP. Je na úrovni štyridsiatich deviatich percent, zatiaľ čo EÚ má priemer osemdesiat percent a eurozóna osemdesiatpäť percent. Najnižší verejný dlh k HDP má Estónsko (8,4 percenta) a najvyšší stále Grécko (stoosemdesiatjeden percent).

Keď uveríte úverom

Rýchlejší rast domácej ekonomiky sa prejavil aj na vyšších príjmoch domácností, ale nie na ich úsporách na horšie časy, ktoré sú v trhovej ekonomike vždy možnou eventualitou. V posledných dvoch rokoch sa u slovenských domácností zvýšili úspory v priemere len o jedenáť percent, čo predstavuje len tisícristo eur. Koncom minulého roka mali Slováci v bankách v priemere 13 400 eur. Gazdovlivejší sú Maďari, ktorých úspory za sledované obdobie sa na osobu zvýšili o 2 100 eur a na konci minulého roka mali usparených v priemere po 17 100 eur, zatiaľ čo Čech si „odložil“ 2 200 eur a na konci minulého roka boli jeho úspory v priemere 23 100 eur. Všetci spomínaní sú však na tom výrazne horšie, keďže priemerné úspory jedného občana v iných častiach EÚ sú 69 200 eur, v Luxemburgu dokonca 152 tisíc eur! Čo je dôvod, môžeme len hádať, ale najskôr je za tým popri nízkych úrokových na sporiaciach a termínovaných účtoch aj väčšia chuť utrácať, viac podliehame lákadlám spotreby, cestovania a túžbe vlastniť nehnuteľnosti, a tak na sporenie už veľa neostáva.

Nie je náhoda, že mladí ľudia zostávajú dlho v „mama hoteloch“. Doslova strašidlo sú tri milióny exekučných konaní z nesplácaných záväzkov fyzických, ale aj právnických osôb, pričom mnohé podmienili „lacné“ hypotekárne úvery, po ktorých siahajú práve tí, čo sa chcú postaviť na vlastné nohy... Od tohto roka platia v stavebnom sporení niektoré zásadné zmeny. Štátna prémie sa zvyšuje z vlahajších 66,39 eura na sedemdesiat eur za podmienky, že sporiteľ ročne vloží na účet stavebného sporenia minimálne 2800 eur. Prémium však dostane len ten, ktorého mesačný zárobok nepresahuje mesačnú mzdu 1300 eur. Táto podmienka však neplatí pre osoby mladšie ako osemnásť rokov, a to ani v prípade, že peniaze na účet mladého stavebného sporiteľa posielajú rodičia. Na štátnu prémie nebude mať nárok ani klient stavebnej sporiteľne, ktorý spláca medziúver. Ako budú úročené peniaze na vkladoch stavebného sporenia, zatiaľ nevedno, pretože výška úroku bude závisieť od menovej politiky ECB. Novelizácia stavebného sporenia však obmedzuje doterajšiu možnosť usparené peniaze použiť na čokoľvek, čo neplnilo cieľ fungovania stavebného sporenia. Po novom sa teda usparené peniaze vrátane štátnej prémie budú môcť použiť len na stavebné ciele, čo znamená zrušenie priateľského stavebného sporiteľa. Opísané zmeny sa však budú týkať len nových zmlúv uzavretých po 1. januári 2019. Stavebný úver zo stavebného sporiteľne bude môcť klient splácať až tridsať rokov pri nižšej mesačnej splátke, čo v porovnaní so splácaním spotrebiteľného úveru maximálne osem rokov, je predsa len výhoda. Medzi ďalšie výhody stavebného úveru je, že do výšky päťdesiatitisíc eur nemusí sa uplatňovať záložné právo na financujúcu nehnuteľnosť tak, ako to platí pri čerpaní hypotéky.

Róbert HÖLCZ

Udržateľnosť verejného dlhu ovplyvňujú dane a odvody Najviac sa polepšili pokladnice samospráv

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Tempo rastu globálnej ekonomiky oproti predchádzajúcemu obdobiu poľavuje takmer v celom svete vrátane eurozóny a na všeobecný trend sa musí pripraviť aj slovenská ekonomika. Makroekonomické ukazovatele sa zhoršujú, preto väčšina ekonómov znepokojene hľadá na to, ako sa rok pred voľbami politici predbiehajú v ponuke sociálnych balíčkov a populistických rozhodnutí. Netreba dlho uvažovať, či je za tým úsilie o získanie voličských hlasov alebo záujem prijímať systémové opatrenia na podporu rastu životnej úrovne občanov.

Začnime teda dnes najviac diskutovanou minimálnou mzdou, ktorej rast je vyšší ako rast priemernej mzdy. V zákone máme šesť úrovní minimálnej mzdy, a keď sa zvyšuje jej najnižšia úroveň, garantujú sa vyššie základné mzdy aj ostatným vrátane riaditeľov. Ak chceme garantovať minimálnu mzdu, tak by sa mala len pre najnižšiu úroveň, zvyšovanie základných miezd pre ostatných treba ponechať v právomoci zamestnávateľov, ktorí najlepšie poznajú situáciu na trhu práce. Pri terajších nárastoch príjmov však nedochádza k zmene aj nezdaniteľnej časti základu dane, ktorú navrhuje zvýšiť jeden z koalíčných partnerov. Keďže doteraz sa to nestalo, platíme všetci vyššie dane, z čoho má najväčšiu radosť štátny rozpočet. A tak pokiaľ v roku 2004 sa daň z vtedajšej minimálnej mzdy neplatila, tak z terajšej sa platí vo výške dvadsaťštyri eur mesačne. O tom, že takto nastavené spomínané ekonomické kategórie prinášajú viac peňazí do verejných rozpočtov a menej do vrecka občanov, sme sa presvedčili. Keď k tomu pripočítame vysoké odvody, nemôžeme sa ani čudovať, že pokiaľ priemerné daňové a odvodové príjmy z práce boli

v EÚ na úrovni 49,7 percenta, na Slovensku až 53,9 percenta. Kto má však najväčšiu radosť z doterajších daňových a odvodových sadzieb, sú rozpočty samospráv, ktorých príjem sa zvýšil až o osemnásť percent. Patrí im celá daň z príjmu fyzických osôb, ktorej objem sa zvyšuje aj preto, že priemerná mzda sa vlní oproti roku 2016 zvýšila o desať percent.

SVET FINANCIÍ

Nedávno sme sa mohli dočítať, že od začiatku roka sa do susedného Maďarska, ktoré nie je v eurozóne, presídlilo dvesto slovenských firiem. Dôvod? V Maďarsku je najnižšia daň z príjmu právnických osôb v rámci celej EÚ – len deväť percent, a celkové daňové a odvodové zataženie zamestnanca je 33,5 percenta. Majú tam síce vyššiu základnú sadzbu DPH, a to dvadsaťsedem percent, ale celý rad základných potravinárskych výrobkov má sadzbu len päť percent. V prípade, že majiteľom maďarskej firmy je aj zahraničná právnická osoba, teda aj slovenská, daň z dividend je nula. O tom, že bez rozdielu výsledku budúcoročných

parlamentných volieb a podozrenia zo strany opozičných politikov, že terajšími sociálnymi balíčkami vraj súťaží vládna koalícia o priazeň voličov, bude nevyhnutné uskutočniť rozsiahlu zmenu v daňových a odvodových sadzbách. K zmenám nepride v priebehu tohto roka z viacerých dôvodov. Dochádza k personálnej zmene na poste ministra financií, pre tento rok je už schválený vyrovnaný štátny rozpočet, nepoznajú sa negatívne následky neukončených obchodných sporov medzi globálnymi obchodnými partnermi, a takto by sme mohli pokračovať.

Dane a odvody patria do kategórie verejných rozpočtov, ktorých sadzby a objemy budú mať zásadný vplyv na ich hospodárenie. Prijatím ústavného zákona o zastopovaní veku odchodu do dôchodku sa podľa všetkého zvýši ich deficit o takmer stoštyridsať milión eur, a preto so znižovaním daňových, ale aj odvodových sadzieb to nebude také jednoduché. Podľa Rady pre rozpočtovú zodpovednosť bude mať zavedenie stropov na vek odchodu na dôchodok aj vplyv na udržateľnosť dlhu. Skorší odchod zvyšuje výdavky na dôchodok, a keďže bude

menej zamestnancov na trhu práce, dôjde aj k poklesu výkonnosti ekonomiky. S akými daňovými a odvodovými sadzbami nás dnešní koalíční a opoziční politici v budúcom roku prekvapia, sa dozvieme v druhej polovici tohto roka. Každé znižovanie daní a odvodov by sa totiž malo prejavovať na znižovaní výdavkov z verejných financií, z ktorých dnes sa tak štedro pred blížiacimi sa parlamentnými voľbami rozdáva. Treba však tiež povedať, že ich možnosti budú viac menej obmedzené, ak teda nechceme zvyšovať deficit verejných financií a verejného dlhu, čo by znamenalo ohrozenie bezpečnej udržateľnosti nášho dlhu, ktorý podľa Rady by nemal prekročiť dvadsaťsedem percent k HDP.

Problematika verejného dlhu však nie je vecou len slovenskej ekonomiky, keďže dlh narastá vo všetkých štátoch eurozóny. Pokiaľ pred finančnou krízou bol šesťdesiatšesť percent HDP, dnes už je osemdesiatšesť percent HDP a stále narastá.

Duševno pohľadom prezidentky Slovenskej komory psychológov Mgr. Evy KLIMOVEJ

Nit' labyrintom duševného zdravia, porúch a chorôb

Zhovárala sa Eva SISOVÁ – Foto: Emil SEMANCO, archív E. KLIMOVEJ

V osemdesiatych rokoch minulého storočia bola na základe vtedajšej Vyhlášky ministerstva zdravotníctva č. 79/1981 Zb. o zdravotníckych pracovníkoch a iných odborných pracovníkoch v zdravotníctve známa iba jediná špecializácia psychológov určených pre starostlivosť o duševné zdravie – klinická psychológia. Odvtedy vedecké poznanie aj aplikovaná veda postúpili podstatne ďalej a v zdravotníckom systéme od roka 2002 rozpoznávame aj poradenských, pracovných a organizačných psychológov. V niektorých dokumentoch sa v starostlivosti o duševné zdravie spomínajú i školskí psychológovia. A údajne sa profilujú aj ich ďalšie nové špecializácie. O odpovede na otázky, ako dlho trvá príprava psychológa špecialistu, aké je jeho poslanie a náplň práce z hľadiska nadobudnutej špecializácie, aké je ďalšie vzdelávanie takýchto psychológov, ako pracujú, sme požiadali súčasnú prezidentku Slovenskej komory psychológov Mgr. Evu KLIMOVOJ.

• Čo je predmetom psychológie, čím sa psychológ vlastne zaoberá?

Psychológia ako vedná disciplína sa zaoberá ľudským myslením, prežívaním a správaním. Zaraďujeme ju medzi sociálne, humanitné a behaviorálne vedy; v poslednom čase sa v nej výrazne presadzuje aj prírodovedný aspekt. Môžeme povedať, že psychológ sa zaoberá duševným životom z hľadiska zdravia a choroby.

• Vieme, že absolvent psychológie môže pôsobiť v oblasti zdravotnej starostlivosti v zdravotníckom sektore po špecializácii ako klinický psychológ, pracovný a organizačný psychológ alebo poradenský psychológ...

Táto informácia je pravdivá. Okrem toho psychológovia pôsobia napríklad v oblasti sociálnej starostlivosti, výchovy a vzdelávania, organizácie práce, v sektoroch ozbrojených zložiek, v hasičskom a záchrannom zbore, v doprave, vo vede, výskume. Štandardne vo svete pôsobia prierezovo vo všetkých rezortoch spoločnosti v rôznych špecializáciách alebo i aplikovaných disciplínach (trebárs psychológia športu, masmediálnej komunikácie...).

Základný rozdiel medzi zameraním a špecializáciou psychológa je v uhle pohľadu na klienta a použití psychologických metód.

• Medzi niektorými špecializáciami je pomyslene tenká hranica a pôsobenie sa môže prelínať, preto psychológovia majú v súčasnosti často viac špecializácií.

To je dané predovšetkým potrebami praxe a klienta, žiaľ komplikovanosťou podmienok na výkon povolania psychológa u nás, ktoré aktuálne nezodpovedajú potrebám spoločnosti a svetovým trendom.

• Pred časom médiá publikovali názor z radov psychiatrov, že „... psychiatier diagnostikuje a lieči duševné poruchy a choroby a psychológ sa zaoberá duševne zdravými ľuďmi, ktorí majú nejaké problémy“. Dá sa s tým súhlasiť?

Psychológ poskytuje služby zdravým osobám, ale aj osobám s duševnými poruchami a poruchami správania. Poskytuje diagnostickú, liečebnú, paliatívnu a preventívnu psychologickú starostlivosť. Práve v oblasti podpory zdravia by mohol byť jeho prínos pre klienta oveľa väčší a mohol by pôsobiť v poradniach zdravia, ak by tam boli vytvorené pracovné miesta pre psychológov.

• Ako vnímate zameranie pracovných a organizačných psychológov v rezorte zdravotníctva a v iných rezortoch?

Pracovný a organizačný psychológ sa vo všetkých rezortoch zameriava pri svojom pôsobení troma smermi: na jednotlivca v kontexte interpersonálneho a sociálneho fungovania v pracovnom procese, na skupinu a organizáciu ako celok. Z pohľadu organizačnej psychológie je jeho klientom vedenie organizácie a rieši témy v oblasti

analýzy a redizajnu firemnej identity, filozofie a hodnôt organizácie, strategického manažmentu, analýzy práce a pracovného miesta a

kompetencií, tvorby adaptačných programov pre jednotlivcov a skupiny, preventívnych programov na ochranu manažmentu zdravia, komunikačných kampaní, zmien a rozvojových procesov organizácie, manažmentu znalostí, organizačného auditu, riadenia a hodnotenia výkonnosti, motivačných programov, outplacement programy...

• Tieto činnosti môže poskytovať pre rôzne organizácie, zdravotnícke zariadenia nevynímajúc...

Z hľadiska súčasného stavu zdravotníctva by pozície pracovných a organizačných psychológov podľa Slovenskej komory psychológov boli vhodné v každej nemocnici, organizačne zaradené v subordinácii pod vedenie spoločnosti alebo pod útvary ľudských zdrojov (personálne). Môj osobný názor je, že činnosti pracovnej psychológie nemôže vykonávať klinický psychológ v rámci časti svojho úväzku, keďže to môže priniesť viac škody ako úžitku nielen z dôvodu kapacity, ale najmä špecializácie a odbornosti poskytnutých služieb. Z hľadiska úspory financií sa to možno javí ako efektívne riešenie, ku ktorému môže manažment zdravotníckych zariadení siahnuť. Dovolím si to však trochu nadsadiť – ani zubára nepošleme na čiastočný úväzok na pôrodnicu...

• Ako vidíte poslanie psychológov trebárs v úradoch verejného zdravotníctva v rezorte zdravotníctva?

Ich pôsobenie možno vymedziť široko. Od tvorby strategických preventívnych programov v rámci implementácie programov EÚ na ochranu a podporu zdravia až po poskytovanie individuálneho poradenstva v poradniach zdravia. V úradoch verejného zdravotníctva pracovné pozície psychológov sys-

tematizované nie sú, čo je podľa mňa na škodu veci a výsledky takéhoto konania vidno aj v aktuálnych ukazovateľoch zdravia slovenskej

áľnou témou, je nevyhnutný nový koncept a legislatívna úprava.

• Akreditovanou inštitúciou pre vzdelávanie v psychoterapii je na Slovensku Slovenský inštitút pre vzdelávanie v psychoterapii (SIVP).

Áno, členmi sú psychoterapeutické inštitúty (pre certifikované vzdelávanie aktuálne desať inštitútov), ktoré realizujú výcviky v príslušnom psychoterapeutickom smere v určenom rozsahu. Certifikačná príprava pre psychológov trvá štyri roky, pričom celkový rozsah prípravy je tisícštyristo až tisícšesťsto hodín. Akreditáciu vydalo MZ SR.

• Aké problémy výkonu činnosti psychológov na Slovensku aktuálne riešite?

Slovenská komora psychológov sa aktuálne musí zaoberať širším kontextom riešenia psychológie na Slovensku, nielen pre zdravotnícky rezort. Súčasny legislatívny stav spôsobil, že neexistuje jednotná organizácia, ktorá by zastrešovala všetkých psychológov na Slovensku, čo nie je pochopiteľné pre klienta, a otázky individuálnych klientov a organizácií v SR smerujú na našu komoru. Tento stav je nepochopiteľný i pre psychológov a spôsobuje výrazné problémy a tému diskutujeme s viacerými stakeholdermi na úrovni ministerstiev s cieľom vytvorenia príslušného legislatívneho návrhu a získania ich podpory. Dlhodobou otázkou vzdelávania, napríklad nie je možnosť absolvovať špecializačné štúdium, ak psychológ nepracuje v zdravotníctve, čo sa dotýka najmä pracovnej a poradenskej psychológie, pričom tieto špecializácie možno študovať len v rámci zdravotníctva, ale prax je viac vykonávaná mimo tohto rezortu. Pritom má obsahovo rovnaký charakter, ako keby bola vykonávaná v rezorte zdravotníctva – prevencia, diagnostika, liečba. Ďalším páčivým problémom je uznanie vzdelania medzi rezortmi.

• Veľkým problémom je i príprava na výkon práce v zdravotníctve, pretože psychológ počas nej musí pôsobiť v zdravotníctve, ale nemôže byť zaradený ako psychológ...

Podľa nášho názoru je takéto nazeranie na psychológov už prekonané. Dokazuje to existencia nových, už spomínaných špecializácií, ktoré nie sú orientované len iba klinicky (klinická psychológia), ale viac preventívne (poradenská, školská, pracovná a organizačná atď.). Pritom organizačná štruktúra v zdravotníckych zariadeniach zvyčajne nemá miesta, kam takéhoto človeka počas prípravy zaradiť. Takáto požiadavka zbytočne komplikuje situáciu psychológom, klientom i pacientom.

• Ďalšou problematickou témou je e-zdravie a povinnosť psychológa zapisovať údaje do elektronickej dokumentácie...

Stretáva sa to predovšetkým so strachom na strane klienta, ktorý má obavu z nechceného sprístupnenia údajov iným vopred neznámym osobám v informačných sieťach

Aktuálne otázky činnosti psychológov a ich profesijnej komory približuje Mgr. Eva KLIMOVOJ.

a podobne. Otázne je napríklad, aké údaje treba zapisovať, kedy pri akej psychologickej službe, nie sú vyriešené situácie, ak klient zápis odmietne a chce zostať anonymný samoplatca, keďže iba časť klinických psychológov má zmluvy so zdravotnými poisťovňami, pričom limity absolútne nestačia reálnej potrebe. S ostatnými psychologickými špecializáciami podľa legislatívnych pravidiel zdravotná poisťovňa ani nemôže uzatvoriť zmluvný vzťah. Nerozporujeme povinnosť viesť dokumentáciu v klasickej forme, avšak zapisovanie údajov do e - zdravia v oblasti poskytovania psychologických služieb je potrebné veľmi citlivo a detailne doriešiť s ohľadom na klienta.

• Iná aktuálna téma súvisí s povinnosťou účasti psychológov pri výsluchoch obetí trestných činov.

Zmenou legislatívy sa od januára 2018 zvýšil rozsah účasti psychológov pri výsluchoch určených skupín obetí trestných činov, ale i napriek posunu za posledný rok stále nie je doriešených mnoho otázok v oblasti kompetencií a adekvátneho odmeňovania psychológov. Túto tému aktívne komora rieši najmä s rezortom Ministerstva vnútra SR. Pokiaľ ide o rezort zdravotníctva – neustále sa opakuje táto téma o odmeňovaní psychológa v nemocniciach, ktorá dosiaľ nebola na Ministerstve zdravotníctva SR vypočítaná. Príprava psychológa po ukončení vysokoškolského vzdelania je nepretržitá a celoživotná, postgraduálne špecializačné štúdium trvá ďalšie roky, vzdelanie napr. v psychoterapii ho rádo môže stáť až desaťtisíce eura psychológ ho absolvuje väčšinou bez podpory zamestnávateľa. Odmeňovanie v nemocniciach tomu vôbec nezodpovedá, je na úrovni stredoškolskej sily v iných sektoroch.

• Dovoľte mi otázku, možno trochu na hrane, ale pre čitateľov zaujímavú. Nou je marketingová psychológia. Jeden z jej cieľov je navodiť správanie (napr. nakupovanie), ktoré môže v konečnom dôsledku viesť k nezdoravému shopovaniu ako diagnózy v rámci systému nelátkových závislostí?

Existuje napríklad psychológia reklamy, marketingu, fariieb. Ak vychádzame z princípu, že marketingová komunikácia je zameraná na inšpirovanie, informovanie, vzdelávanie, zábavu, tak je zrejme využitie psychológie. Vedecké poznatky v tejto oblasti sú využívané v mnohých oblastiach, nie sú určené len pre oblasť starostlivosti o zdravie. Psychológ môže práve poukázať na nevhodné prvky v reklame a ich určité riziká. To, kedy a ako často sú vysielané reklamy a otázka etiky, je už iná vec. Špecificky by som však nevytvárala priamu paralelu medzi reklamou a vznikom závislosti. Reklama, naopak, môže pomáhať i v poskytovaní informácií o zdravom životnom štýle ako prevencii.

Zahranční študenti menia vžitú kultúru slovenského vysokoškolského prostredia

Sprievodné fenomény multikulturalizmu

Margaréta VYŠNÁ – Ilustračné foto: Štefan KAČENA

Multikulturalizmus nie je na Slovensku neznámy pojem. Nájdeme ho v štátnych vzdelávacích programoch všetkých stupňov škôl. Využitím aj tohto princípu sa vysoké školy museli adaptovať na prijímanie zahraničných študentov. Trebárs v roku 2004 sme prijali pätnásťtisíc a v roku 2013 už tridsaťsedemtisíc zahraničných študentov na slovenské vysoké školy. Najväčšiu skupinu za posledné obdobie tvoria ukrajinskí študenti. Častejšie dochádza aj k medzikultúrnym konfliktom, absentuje akulturácia. Tým sa výrazne mení aj organizácia kultúry vysokoškolského prostredia, ktorá sa musí vyrovnávať s novými fenoménmi.

Jednou z najčastejších motívácií študovania ukrajinských študentov na slovenských vysokých školách je vyhnuť sa brannej povinnosti na Ukrajine. Niektorí ukrajinskí študenti študujú u nás už od pätnástich rokov. Zapišu sa do Centra ďalšieho vzdelávania, patriaceho pod Univerzitu Komenského v Bratislave, kde ich naučia komunikácii v slovenskom jazyku a odbornej terminológii odboru, v ktorom plánujú študovať na slovenskej vysokej škole. Na vysokú školu ešte nie sú prijatí, ale isté prvopočiatkové zabezpečenie na nej už majú.

■ MEDZIKULTÚRNA AVERZIA

Najviac ukrajinských študentov študuje na vysokých školách v Košiciach a Prešove, ale pribúdajú aj na ďalších školách na strednom a západnom Slovensku. V akademickom roku 2017/2018 študovalo napríklad na troch vysokých školách v Košiciach a Prešove takmer tisícsto ukrajinských študentov, v priemere na jednu školu to bolo takmer deväťdesiat percent ukrajinských študentov zo všetkých zahraničných študentov.

Nielen počet študentov z Ukrajiny, ale aj celkový počet zahraničných študentov, ktorí študujú na vysokých školách v Slovenskej republike, sa zvýšil až natoľko a tak rýchlo, že zaujal aj

Ukrajinskí študenti sa na Slovensku pripravujú na budúce štúdium na vysokých školách už od svojich pätnástich rokov.

Na slovenských univerzitách a vysokých školách študuje a získava diplomy čoraz viac zahraničných študentov.

novinársku obec. Dokonca v rámci programu Efektívna verejná správa z projektu istej mimovládnej organizácie sú realizované rôzne štúdie venujúce sa napríklad aj názorom slovenských študentov na zahraničných študentov. Slovenskí študenti, aj keď niektorí uvádzajú prínos v zlepšovaní v cudzom jazyku, skvalitňovaní vzdelávania, sa sťažujú, že ich zahraniční súptníci sú uprednostňovaní – majú ľahšie štúdium, zabierajú miesto slovenským študentom, majú lepšie predmety, dostanú sa častejšie na prax. Výsledkom takéhoto medzikultúrneho kontaktu medzi študentmi je averzia, absencia základnej komunikácie, provokácie a konflikty. Z matičných skúseností z východoslovenských vysokých škôl vieme o podobných prípadoch – zvýhodnené ubytovanie na vysokoškolských internátoch, provokácie a vyvolávanie konfliktov, zásahy polície, prednostné využívanie učební.

■ ŠTUDIJNÉ VÝSLEDKY

V akademickom roku 2017/2018 na uvedených troch vysokých školách v Košiciach a Prešove študovalo vyše tisícstošesťdesiat zahraničných študentov, z nich okrem Ukrajincov tvoria najpočetnejšie skupiny českí, poľskí a ruskí študenti. Jednými z najlepších študujúcich

sú Česi (1,79), ukrajinskí študenti dosahovali študijný priemer približne 2,38 a ruskí 3,19. Prospech sa však odlišuje v závislosti od danej školy alebo fakulty a počtu zahraničných študentov z jednotlivých štátov. Študenti dostávali motivačné, sociálne, prospechové alebo v mimoriadnych prípadoch vládne štipendia. V uvedenom roku to bolo v priemere tristoštyridsať eur pre Ukrajincov, dvesto-dvadsať eur pre Čechov a sto-osemdesiat eur pre Rusov. Na jednej zo škôl dostalo štyridsať ukrajinských študentov so študijným priemerom 2,72 mesačne zaokrúhlene tisícristo eur motivačného, vládneho a sociálneho štipendia a približne stodeväťdesiat eur štipendia z vlastných zdrojov. V rovnakom období na tej istej škole traja ruskí študenti dostali mesačne približne štyristopäťdesiat eur motivačného a sociálneho štipendia, Česi so študijným priemerom 1,82 nedostávali nijaké štipendia.

■ PODPORA ŠTÁTU

Štúdium a získanie praxe ukrajinských študentov výrazne podporuje Slovensko prostredníctvom vlády SR, ministerstva zahraničných vecí, rezortu školstva, medzivládnej slovensko-ukrajinskej komisie pre národnostné menšiny, školstvo a kultúru. Prostredníctvom Digitálnej koalície (autorom je ministerstvo školstva) sa rozširujú rôzne formy slovensko-ukrajinských študijných programov na podporu vzdelávania aj ukrajinských IT študentov na Slovensku. Už v roku 2015, keď prisun ukrajinských študentov na Slovensko nebol ešte taký intenzívny, vzniklo občianske združenie Slovenský Korpus ukrajinských študentov s cieľom uľahčiť prijímanie ukrajinských študentov na slovenské vysoké školy.

V súčasnom svete je dôležité reagovať okamžite bez ohľadu na obsah

Žijeme v zvrátenej dobe informatizácie

Adam BALUŠÍK

Zdanlivá všadeprítomnosť informácií, ich superrýchly tok, ich prístupnosť, ich zdieľanie, ich lacná dostupnosť nás nesmú mýliť. Súčasný myslenie možno zbežne definovať dvoma jednoduchými pravidlami: závratnou rýchlosťou výmeny a okamžitou komunikáciou. Oba tieto aspekty sú ukryté v čarovnej formulke: čas sú peniaze. Závratná rýchlosť výmeny je nevyhnutná šialenosťou očakávanej pridanej hodnoty. Treba stále publikovať. Ďalšie a ďalšie „vzdelávanie“ je nevyhnutné. Byť stále v obraze je dôležité. Je nevyhnutné dať o sebe vedieť. Stále. Hneď.

Dokonca aj vedecký diskurz sa na základe tejto podmienky presúva niekam do úbohého prostredia vulgárnej pavučiny sociálnej siete. Kto nepublikuje, kto okamžite nereaguje, kto stále viac a viac neprodukuje, ten profesionálne nejestvuje. Obsah takto vyprodukovaného prítom nie je vôbec podstatný. Kontext v tejto chvíli nijaký význam nezohráva. Kapitalizmus je myslením povrchov a povrch je to, čo má rozhodujúcu úlohu.

■ INFORMÁCIA AKO ENTITA

Okamžitá komunikácia je dôsledkom toho, ako sa v kapitalistickom myslení odráža idea konkurenčného boja. Je dôležité reagovať okamžite, instantne a permanentne. Nie je vhodné príliš premýšľať, nie je prípustné odobrať sa na pokojné miesto a nechať myslenie pracovať. Nie je možné nekomunikovať. Akékoľvek zdržanie predstavuje nebezpečenstvo. Čas je hrozba. Treba komunikovať okamžite. V nulovom čase. Rýchlosťou svetla. Akékoľvek zaváhanie je neproduktívne, akékoľvek zabrzdenie je ohrozením pridanej hodnoty.

Je iba prirodzeným dôsledkom takéhoto spôsobu myslenia, že neprodukuje informácie, ale dáta. Informácie môžeme chápať ako entity, pre ktoré je charakteristický určitý systémový rámec. Informácia má kontext, má obsah a nevyhnutne musí mať nejaký cieľ. Informácia bez aplikova-

teľnosti, bez použiteľnosti pre myslenie nijaký zmysel nemá. Na druhú stranu, dáta sú jednoduché kvantá údajov, záznamov, databáza položiek, register hodnôt. Rozhodujúcou vlastnosťou dát nie je obsah (kvalita), ale kvantita. Dáta odrážajú kapitalizmus takmer dokonale. Zrkadlí sa v nich chorobná túžba po kvantifikácii: čím viac dát, tým lepšie. Ako chorobná túžba po neustálom náraste profitu: čím viac peňazí, tým lepšie, čím viac kapitálu, tým lepšie, dáta predstavujú mentálnu reprezentáciu chorobnej túžby po neustálom raste. Dáta sú rakovina: bujnajú, zabíjajú informácie, pohlcujú celý organizmus, vedú k jeho degradácii a záhube.

■ VIRTUÁLNY SVET

Virtuálny svet spoločnosti informatizácie je zároveň zdrojom i dôsledkom tejto úchyľky myslenia: takmer okamžite možno nájsť akýkoľvek údaj, takmer okamžite možno reagovať a odpovedať, takmer okamžite možno použiť, čo človek hľadá. Ale nie je to skutočné použitie. Je to rýchla nálepka. Je to lacná záplata. Je to „oblbovák“. Ako liek proti bolesti, ktorý iba ohlupne mozog, aby bolesť necítil. Wikipédia je ideálny príklad. V nulovom čase, v minimálnom rozsahu možno vstrebať zosumarizované dáta o komkoľvek a o čomkoľvek. Na základe takto zosumarizovaných dát je možné vytvoriť rýchly záver

a tento rýchly záver aplikovať podľa potrieb. Nejde o pochopenie. Nejde o premyslenie. Nejde o uchopenie. Ide o okamžité stanovenie záveru a o okamžitú aplikáciu: „To je pravda, ono je nepravda.“ – „Ten je dobrý a ten je zlý.“ – „Ten je fašista a tento je náš“...

ESEJ

Kvantifikácia rodí novú odrodu takzvaných odborníkov. Selekcia dát, memorovanie, testovanie – tieto metódy sú kľúčom k úspechu v osidlach kapitalistického myslenia. A môžu produkovať donekonečna. Môžu reprodukovať donekonečna. IT špecialisti sa môžu donekonečna vzdelávať v rôznych sférach svojej špecializácie prostredníctvom kurzov spojených s certifikáciou, kde sa po intenzívnom niekoľkodňovom školení a absolvovaní testu stanú „odborníkmi“ na danú oblasť. Zdravotné sestry absolvujú semináre a kurzy, kde zlepšujú svoju „špecializáciu“ a zvyšujú svoju hodnotu na trhu práce. Certifikácie, diplomy a overenia nahrádzajú skutočné vedenie a skutočné pochopenie uchopené vo svojej šírke, spojené s aplikáciou, praxou a nadobúdaním reálnych prežitých skúseností.

Prezentácia nahradila knihu. A pritom kniha je skutočným nositeľom informácií: jej priestor, jej rozsiahlosť, jej plynulosť a možnosť návratu,

jej pokoj, charakterizujú to, čo skutočná informácia znamená. Kniha umožňuje premýšľanie. Prezentácia je prúd, klzanie po povrchu, výber a selektovanie. Vypichovanie a permanentné upaľovanie ďalej a ďalej. Iba kontextuálne myslenie dokáže produkovať informácie. Selektívne myslenie produkuje akurát dáta. Často počujeme, že žijeme v informovanej spoločnosti, že úroveň nášho vedenia, úroveň nášho poznania sú závratné. Na druhej strane čelíme faktu spoločenského marazmu, nepokojov, odcudzenia nedozerných rozmerov. Rovnako čelíme totálnej diskrepancii medzi touto že vraj informovanou spoločnosťou a prostredím, v ktorom sa nachádza. Naše smerovanie k ekologickej katastrofe, dokonca možno povedať: naša prítomnosť, ktorá už vlastne je ekologickou katastrofou, toto všetko sú jasné symptómy toho, že nežijeme v nijakej informovanej spoločnosti, ale v šialenstve spoločnosti informatizácie.

■ NEVEDOMOSŤ

Záplava dát, ktoré sú produkované v každej oblasti ľudskej skúsenosti, vrátane vedy, spôsobuje presný opak: neustálu stupidnosť a prehľbujúcu sa nevedomosť. Pretože nie je možné nekonečný prúd dát nijakým spôsobom spracúvať, vyhodnocovať a premýšľať. Kapitalistické myslenie takýto proces nepozná. Pozná

iba nekonečnú kumuláciu, nabieranie a nasávanie stále nových a nových dát. Pre náš mozog sa stáva nemožným uchopiť celú rozsiahlosť ktorejkoľvek oblasti ľudského vedenia, stáva sa neúnosným spracovanie všetkých dát, ich segregácia, nie je možné tieto dáta zhodnotiť, spracovať a nedajbože využiť. A keďže v tejto situácii systém nepripúšťa nijaký alternatívny prístup, predkladá sa nám z pohľadu tejto nezmyselnosti azda jediné úplne zmysluplné riešenie: umelá inteligencia. Automatizované a autonómne spracovanie obrovského množstva dát v čo najkratšom možnom čase. Inteligencia tak opúšťa oblasť ľudského, aby našla formu v ne-ludskom. Uhlík prechádza do kremika. S takýmto prechodom celkom nevyhnutne a zákonite zaniká to, čo chápeme pod pojmom myslenie a informácia a rodí sa temnota a prázdnota toho, čo môžeme označiť ako dokonalé spracúvanie dát. Takáto chladná, striktná a neomylná inštancia bude znamenať zmenu toho, čo nazývame myslením. Dokonca jeho zánik.

Myslenie, so svojimi pocitmi, so svojimi hodnotami, so svojimi komplexmi, so svojou skúsenosťou a s potenciálnou možnosťou výberu, s potenciálnou možnosťou robiť chyby, čo je vlastne nevyhnutný element slobody, opustí svet ľudského a premení sa na bezduchú dokonalosť myslenia stroja, v ktorom matematika, logika a kalkulácia ovládne to posledné ľudské, čo v nás zostalo.

Takejto vízií kapitalistickej utópie možno zabrániť jediným spôsobom: návratom od pseudomyslenia k naozajstnému mysleniu. Návratom od bláznivého zbierania dát k zbieraniu informácií. Od rýchlej prezentácie k meditácii knihy. Od okamžitej komunikácie nezmyslov k tichému premysleniu. Od serióznym povrchom že vraj vzdelaných hlupákov k momentálne vrcholne neserióznej hĺbke skutočného a prežitého premýšľania.

Autor je filozof.
Medzititulky redakcia SNN

V Passau sa pre nás začali naše moderné dejiny, stojí za to sa tam vybrať Slovanská aj iná história tak trochu netradične

Text a foto: Štefan ZLATOŠ

Castra Batavia, to je Pasov. Vlastne správnejšie Passau v Bavorsku. S Bratislavou a so Slovenskom ho nespája iba rieka Dunaj či rakúska diaľnica A1. Je tu aj časť európskej cyklomagistrály, označená ako Eurovelo 6. Ale aj množstvo dejinných artefaktov.

Passauské biskupstvo si nárokovalo územie na sever od Dunaja, Salzburšká arcidiecéza mala nároky na začlenenie Panónie. V druhej polovici 9. storočia vrcholil zápas o kresťanskú orientáciu medzi Východofranskou a Byzantskou ríšou. V rokoch 861 – 865 vstúpil do toho zápasu knieža Rastislav, ktorý chcel vybudovať nezávislú cirkevnú organizáciu.

■ PASSAUSKÝ ZAČIATOK

V roku 831 prijali Moravia a ich knieža Mojmir krst od passauského biskupa Reginkara. Mojmir otvoril tejto misii i Nitriansko, ktoré pripojil k svojmu územiu. V roku 846 východofranský kráľ Ľudovít II. Nemec pomohol Mojmirovmu synovcovi Rastislavovi ku kniežacej moci. Moravia prepadli Panónske kniežatstvo, kde vládol Pribina, ktorý pritom zahynul, a časť jeho územia pri Blatenskom jazere sa stala veľkomoravským územím. Nitrianskym kniežatom bol Rastislav synovec Svätopluk. V tom čase pokračovala infiltrácia franského kleru a dosah jej vplyvu na politické dianie v zemi. Bavorskí kňazi so šírením kresťanstva zavádzali aj svoje právne poriadky, čím zasahovali a obmedzovali aj výkonnú moc panovníka. Tomu chcel Rastislav zabrániť. Preto sa obrátil v roku 861 na Svätú stolicu v Ríme so žiadosťou o misiu v jeho krajine. Keď tam nepochodil, vyslal v roku 862 posolov k byzantskému cisárovi Michalovi III.

Rastislav si uvedomil, že kristianizácia na jeho území bude účinnejšia, ak vyslaní učitelia oslovia jeho ľud zrozumiteľnou rečou. Znenie jeho posolstva o tom svedčí: „... Prišli k nám učitelia z Vlach, Grécka a Nemiec a učia nás rozlične, ale my Sloveni, prostý ľud, nemáme, kto by nás naučil pravdu a vysvetlil jej zmysel. A tak, vznešený vladáru, pošli nám takých, ktorí nás naučia všetkej spravodlivosti.“ Cisár žiadosti vyhovel a na Veľkú Moravu poslal solúnskych bratov Konštantína a Metoda.

■ SVÄTÝ V RIEKE

Na sútoku troch riek je v prúde vody skala a na nej postava svätého. Lodníci ho dobre poznajú. Jedni tvrdia, že je to Ján, iní ho zas uctieajú ako Štefana. V každom prípade, lodnícka legenda vraví, že ak ideme prvý raz okolo tohto svätca, musíme sa pomodliť za všetky obete rieky i za riekú samotnú. Ak to nespravíme, Dunaj k nám priateľský nebude. Najmenšia z prítiekajúcich riek k sútoku je Ilz, najdlhšia je Dunaj a najmohutnejšia je rieka Inn. Spolu omývajú výbežok, na ktorom sa nachádza historická časť mesta. Novšia štvrť sa rozprestiera na priliehlych kopcoch. Na tom výbežku sa v prístave začína púť všetkých dunajských pasažierskych lodí po Dunaji, ktoré majú pravidelnú zastávku aj v našej Bratislave a v Komárne či v Ostrihome. Pravidelný čas naloďovania je v sobotu alebo v stredu, vtedy je tam prehliadka tých najúžasnejších plavidiel Európy. Nuž a popri tom trojfarebnom sútoku, kde rieka má tri farby podľa prítokov, sa začína Dunaj v zmysle veľrieky a dunajská cyklotrasa Eurovelo 6. Cyklistov dovedie prakticky až do ústia rieky pri rumunskom meste Constanca na pobreží Čierneho mora. Väčšina z nich však využíva iba časť trasy po Budapešti.

■ PERLA EURÓPY

Cesta neustále vedie popri Dunaji, pričom budete pohodlne bicyklovať cez údolie Wachau, patriace do svetového kultúrneho dedičstva UNESCO, kde je návšteva vinárne doslova povinnosť. Cez národný park Dunajské lužné lesy

Prístav v Passau

Széchenyiho termálne a liečebné kúpele v Budapešti

Na cyklotrase je dosť miest, kde sa možno osviežiť aj zrelaxovať.

Archeologická lokalita v Iži s pozostatkami rímskeho vojenského tábora

a rímsku usadlosť Carnuntum cesta ďalej pokračuje až do Bratislavy. Kto zatúži po ešte väčšom pohodlí, ten presadne občas z pokojných a dobre označených cyklotrás na vodnú cestu a počas plavby loďou načerpá nové sily. Jazda po Dunajskej cyklotrase väčšinou trvá dlhšie, ako si naplánujete. Nie je to však pre prejdenej výškové kilometre, ale pre množstvo pamätihodností. Strieha tu na vás totiž veľa rytierskych príbehov, vyhlídkových miest a múzeí,

chutných ocenených vinárskych kuchýň, ako aj romantických miest, na ktorých si nemožno odpustiť krátku prestávku. Našťastie tu popri ceste existuje množstvo možností na prenocovanie, ako aj k cyklistom mimoriadne ústretových prevádzok bett & bike, ktoré sa zvlášť oplatí vyhľadať po návšteve vinárne. Mimochodom, medzi najobľúbenejšie kultúrne zastávky patria opátstva Sift Klosterneuburg a Sift Melk. Svojou náherou vás skutočne očaria. Mimochodom,

dom, k tomu ubytovaniu. Ide o ponuku v kategóriách od značkových hotelov cez penzióny, „cyklohostpody“, kempingy s karavanmi, so stanmi až po verejné táboriská. Všade môžete mať vlastný bicykel pri sebe, dokonca priamo v izbe. Ceny nie sú ruinujúce.

■ DUNAJSKÝ DRAHOKAM

Melk je dunajský drahokam. V minulosti sa na tejto skale nachádzala pevnosť a palác, ktorý slúžil šľachte. Leopold II. sa na konci 11. storočia rozhodol odovzdať tento majetok cirkvi. Benediktínski mnísi si z neho vytvorili nový kláštor, z ktorého postupne vybudovali dôležité cirkevné sídlo. Časom sa z neho stalo významné kultúrne, ale aj edukačné centrum. V kláštore študovali viacerí poprední intelektuáli. Škola bola známa nielen kvalitným vzdelávacím systémom, ale najmä prísnyim režimom, ktorý tam vládol. Práve vďaka nemu dokázali primäť žiakov k tomu, aby sa venovali zúšľachteniu svojich vedomostí.

Opátstvo Melk je veľmi dobre známe z príbehu Meno Ruže od spisovateľa Umberta Eca. Inšpiroval sa tam nielen majestátnymi priestormi a tajomstvami, ktoré skrývali, ale dokonca jedna z jeho hlavných postáv pochádzala práve z tohto opátstva. Knižnica je súčasťou prehliadky. Ak by ste mali záujem, môžete si niektoré knihy vypožičať a priamo na tomto mieste z nich môžete získať potrebné informácie. Dominantou tejto miestnosti je nádherný maľovaný strop. S týmito priestormi sa opäť spája meno spisovateľa Umberta Eca. Predtým, ako napísal spomínanú knihu, práve v tejto knižnici študoval veľa literatúra a pripravoval si potrebné podklady. Poseadenie v záhradnej reštaurácii na skale nad riekou je doslova balzamom na dušu.

■ SCHODY SMRTI

Mauthausen bol jeden z najkrutejších koncentračných táborov, kde väzni zomierali na schodoch smrti. Ak spadol jeden, zomreli všetci. Je najpietnejším miestom na celej cyklotrase. Počas druhej svetovej vojny bol koncentračný tábor Mauthausen jeden z najväčších pracovných táborov kontrolovaných Nemeckou ríšou. Nachádza sa približne dvadsať kilometrov od mesta Linz. Každý z koncentračných táborov bol iný, no ich poslanie bolo rovnaké. Väzni v nich ťažko pracovali a boli vystavení neľudským podmienkam. Koncentračný tábor Mauthausen sa nachádzal na úpätí lomu. Práve tam boli najťažšie podmienky. Väzni boli nútení prenášať ťažké balvany po nerovnomerných schodoch, ale aj šesť dní v týždni dolovať žulu. S ťažkým nákladom, ktorý mal niekedy aj päťdesiat kil, museli prejsť po sto osemdesiatich šiestich schodoch, pričom niektorý zo schodov mal aj pol metra. Väzni boli vyčerpaní a podvyživení. Ich náklad – ťažké balvany – im padal z rúk a kotúľal sa dolu. Takýmto spôsobom sa spustil domino efekt a väzni za nimi utrpeli zranenia, ktoré boli väčšinou smrteľné. Často sa stávalo aj to, že väžňa, ktorému padol balvan, okamžite na mieste zastrelili. Dozorcovia sa na väzňoch doslova zabávali. Na schodoch smrti našlo smrť viac ako tisíc väzňov. V koncentračnom tábore Mauthausen však väzni nezomierali len na týchto schodoch. Príčin bolo oveľa viac – obesenie, vyhladovanie, ubíjanie na smrť, utopenie vo veľkých sudoch s vodou, ale aj zločinné lekárske experimenty...

■ SAKRÁLNY UNIKÁT

V Klosterneuburgu, ktorý sa nachádza ani nie dvadsať kilometrov

nad Viedňou, sa môžeme stať zvedavými návštevníkmi najvýznamnejšej sakrálnej stavby Rakúska, ktorá oslavuje Pána už neuveriteľných deväťsto rokov od založenia. Ide o úžasný kláštor, ktorého výzdoba je skutočne nádherná, akustika dokonalá a organ z roka 1642 jedinečný a jeden z najcennejších v Rakúsku. Návšteva kláštora sa začína v sale terrene – v pôvodnej záhradnej sále s veľkými atlasmami od Lorenza Mattiellioho. Vstup pre návštevníkov vybudovali v roku 2006 a jeho koncept dostal cenu Európskej únie, keďže jeho autori prihliadali na to, že kláštor pochádza z obdobia baroka – z roka 1740. Prehliadka predstaví najmä spirituálnu tradíciu kláštora, imperiálna zasa zavedie do rokov rakúskych kostolov a tá na tému vína priblíži hodnotnú minulosť i prítomnosť najväčšieho a najstaršieho vinárskeho umenia v Rakúsku vôbec. Od prvého mája 2011 je tu ešte jedna zaujímavosť – po prvý raz je sprístupnená aj izba pokladov.

■ NECHÝBA VINOTÉKA

Vinotéka vinárstva Sift Klosterneuburg je mimoriadnym ťahákom pre milovníkov dobrého vína. Má veľkosť tristo päťdesiat metrov a zaujímavé veľké klenby. Je nádherná. Spojenie historickej budovy z 13. storočia a modernej architektúry a interiéru je ideálne pre kultivovaný pôžitok z vína. Návštevníkom ponúkajú optimálne ceny vín, šumivých vín, pálenky, prírodných štiav z jablák, regionálne špeciality, ako sú ocot, oleje, med, pestá, čokolády alebo len čerstvé produkty priamo z okolitých polí.

Jazda Dunajským nábrežím v Bratislave môže byť zaujímavá, a hneď pod mestom sa vynorí otázka či pokračovať po maďarskej strane rieky, alebo po našej. Na tej prvej je pomerne nuda, ale kvalitný asfaltový povrch. Po našej strane sa cykloturista motá neraz po štrkovej hrádzi, no môže spoznať veľa zaujímavého. Napríklad pri Iži. Rimania postavili prvú pevnosť na ľavom brehu Dunaja v Iži – v predpolí légiového tábora Brigetio – za vlády cisára Marca Aurélia (161 – 180) v období markomanských vojen. Tento drezovremý tábor zanikol po krátkom čase po požiari pri nečakanom germánskom útoku. Počas jednej z tretných výprav v závere markomanských vojen tu v blízkosti zrejme už spustošenej pevnosti krátkodobý táborilo niekoľko rímskych vojenských oddielov v dočasných poľných opevneniach. Koncom 2. storočia postavili Rimania v predpolí Brigetia na mieste pôvodného zničeného tábora kamenný kastel. V 4. storočí za vlády Konštantínovcov sa uskutočnila rozsiahla prestavba jeho opevnenia. V 10. storočí bola neďaleko od bývalej rímskej pevnosti založená menšia osada. Jej obyvatelia tu pochovávali svojich neobžiteľov...

■ MAĎARSKÉ FINÁLE

Po prejazde dunajskou cyklotrasou si určite zaslužíte relax. Kde inde, ak nie v kúpeľoch? Széchenyiho kúpele, prvé v Pešti, sú jedným z najväčších kúpeľných komplexov Európy. Založil ich Vilmos Zsigmondy, banícky inžinier. Inicoval úspešné vrty v mestskej časti Városliget (Mestský háj), kde v roku 1881 už prevádzkovali artézské kúpele. Tieto provizórne kúpele však časom nezodpovedali požiadavkám doby. Preto boli podľa plánov Győzőa Cziglera v roku 1913 vybudované Széchenyiho kúpele. V roku 1927 ich rozšírili o oddelenia dámske a pánske „ľudové kúpele“ a letné kúpalisko. Kúpele zažili rozšírenie aj v šesťdesiatych rokoch minulého storočia, keď pribudla spoločná termálna, tzv. „plavková“ časť a denná nemocnica s kompletným fyzioterapeutickým oddelením. V zážitkovom bazéne nechýba prúdový kanál, podvodné masážne trysky, chrličie na masírovanie krku a šije, masážne trysky na chrbát zabudované do lavíc a ďalšie zaujímavé atrakcie. Nič lepšie na relax si nemožno predstaviť. Azda iba cestu rýchloľodou späť do Bratislavy s preplavbou gabčíkovských komôr. Spolu je to všetko zážitok na dlhé roky.

Výnimočné dielo o jednej zaujímavej podobe našej ľudovej kultúry Stále živá príťažlivosť pastierskych hier

Milan POLÁK – Foto: (es)

Slovenská národná knižnica v Martine vydala impozantnú a jedinečnú knihu, ktorá je vzácnym svedectvom a súčasne dokumentom o jednej podobe nášho ľudového divadla. Jej názov je Slovenské ľudové betlehemské hry. Vyšla nielen vo veľkom formáte (20 krát 30 centimetrov, 350 strán), ale aj v dômyselnej a funkčnej grafickej úprave (Peter Ďurík). Autormi knihy sú tri vedecké osobnosti. Dvaja z nich sú teatroológovia: Július Paštéka a Mišo Kováč Adamov v oblasti ľudového divadla. Tretím autorom je Augustín Maťovčík, biograf a literárny historik.

Iniciátorom knihy bol PhDr. Július Paštéka, DrSc., ktorý už dávnejšie urobil výber záznamov slovenských betlehemských hier a pôvodne spolu s prof. Martinom Slivkom, CSc., ich mal spracovať. Tento zámer zmarila predčasná smrť Martina Slivku. Vybrané záznamy vtedy Július Paštéka ponúkol na vydanie Slovenskej národnej knižnici. Disponovala už viacerými rukopismi a hrami, ktoré vyšli v iných publikáciách. Zostavovateľom knihy a autorom viacerých odborne fundovaných štúdií v nej je Mišo Kováč Adamov.

■ ORIGINÁLNE ZÁZNAMY

Popri viacerých teoretických statiach najväčšou hodnotou knihy je Výber zo zápisov a zverejnení slovenských ľudových betlehemských hier. V knihe zaberajú dvostôťstrán. Spolu je to tridsaťdva záznamov betlehemských hier z viacerých obcí a miest. Zhromaždené zápisy odrážajú ich lokálnu zakotvenosť a odrádzajú nielen improvizáciu nápaditosť ľudu, ale aj isté variačné zhody, obmieňanie už ustáleného nápadu i rozvíjanie iných jeho variácií. Vo viacerých zápisoch nachádzame aj notový záznam

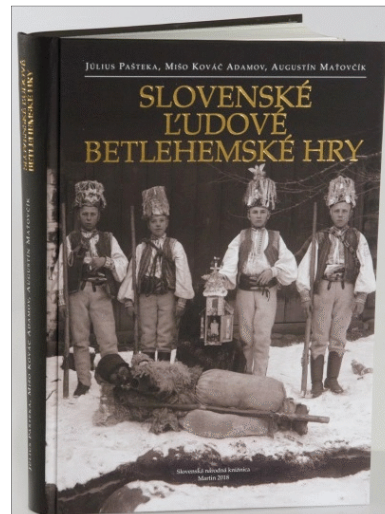

Betlehemské hry a ľudové divadlo vo všeobecnosti patria k najpôvodnejším príspevkom k slovenskému divadelníctvu.

piesní či melódii. Zápisy sú s malými pravopisnými úpravami originálne, tak ako sa hrávali, a datované sú od polovice 19. storočia do polovice 20. storočia. Medzi tými, čo betlehemské hry zapisovali a v niektorých prípadoch aj dopĺňali o opis neverbálnych akcií, prípadne komentovali zaznamenaný text, nachádzame mená: Ján Kollár, Božena Nemcová, Pavol Dobšinský, Jozef Gregor Tajovský, František Sasínek, Štefan Hoza, Jozef Kúttník-Šmálov, Rudolf Mrlian, Miroslav A. Húska, Martin Slivka, Olga Slivková.

■ PO CELOM SLOVENSKU

Hry mali rozmanitú podobu i pomenovanie (napríklad Chodenie s hviezdou či Turčianske koledy a i.). Pri ich čítaní sa presvedčame, že betlehemské hry a ľudové divadlo vo všeobecnosti patria k najpôvodnejším príspevkom slovenského divadla a sú spojené takmer s každou slovenskou obcou. O tom napokon v knihe vydáva svedectvo bibliografické zverejnenie slovenských ľudových betlehemských hier, kde jeho autor Mišo Kováč Adamov uvádza ešte ďalších stotri bibliografii z kníh a z periodickéj

tlače od roka 1827 až do súčasnosti. Tieto zverejnenia doplnia výber významných štúdií o betlehemských hrách, ktorých autormi sú Štefan Krčméry, Jozef Kúttník-Šmálov, Július Paštéka, Martin Slivka a Olga Slivková. Aj to je dôkaz, že táto časť ľudovej tvorby, ktorá sa uchovávala a rozvíjala ústnym podaním, neskôr zapísaním, zverejnením a teoretickým skúmaním, bola aj literárnym útvarom s osobitou poetikou a dôsledkami. Rozmanité formy a podoby tohto prejavu ľudovej kultúry utvárali sa aj tak, že sa navzájom obohacovali. Kniha o tom prináša veľa faktov, svedectiev a odborných úvah.

■ PASTIERSKY PŮVOD

Zo štúdií, ktoré sú k tomuto impozantnému výberu desiatok hier pridané a tento výber záznamov obohacujú, spomeňme aspoň niektoré. Je to najmä štúdia Miša Kováča o ich pastierskom pôvode a kresťanskej liturgii, ktorá mala vplyv na ich zrod a ďalší život. Píše o prvých stopách slovenských betle-

hemských hier a prvých záznamoch o nich i o ich lokalizácii a končí procesom ich vývinu a kultivovania. Napokon píše aj o ich prežívaní tak v rokoch socializmu, ako aj v súčasnosti. Dnes už disponujeme novou zobrazovacou technikou, vďaka ktorej môže dôjsť i v tejto oblasti k jej obohateniu o nové fenomény, ale aj o iné záznamy o súčasnej prezentácii týchto hier.

Úvodnou štúdiou v knihe je staršia práca Júliusa Paštéku, ktorá má názov O betlehemských hrách teoreticky aj teatrologicky. V závere knihu obohacujú a čitateľovi otvárajú aj nové obzory Biografie zberateľov slovenských ľudových betlehemských hier. Ich autorom je Augustín Maťovčík.

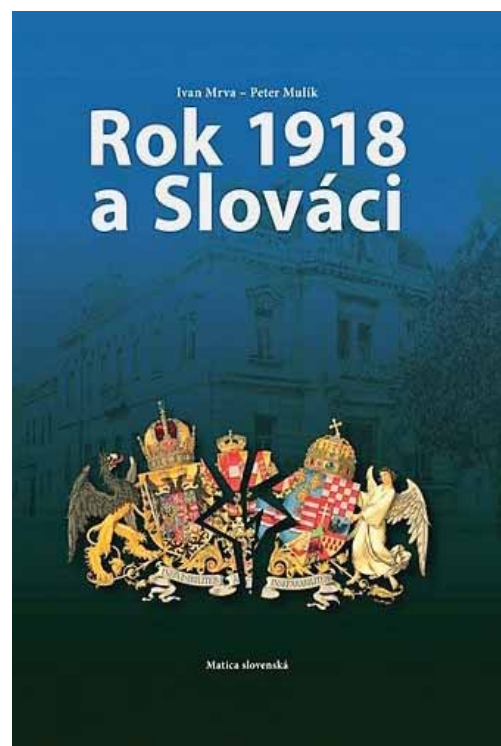
■ BIBLICKÝ PRAMEŇ

Kniha prináša zaujímavé, rozhladené a odborne fundované svedectvo o jednej podobe a pretrvávajúcej našej ľudovej kultúry. Prináša dôkaz o tom, že na bohatstvo a rozmanitosť tejto kultúry môžeme byť hrdí. Betlehemské hry, ktoré sa hlásia k biblickému prameňu a u nás sa začali udomáčňovať v čase valašskej kolonizácie, sú jediným príspevkom slovenského ľudu aj k európskej kultúre. Hry pramenia z tvorivosti pastierov a svojou fantáziou a improvizácnou hodnotou obohacujú i profesionálnu kultúru. Okrem toho, že kniha je plastickým a farbitým dokumentom, je tiež podnetnou inšpiráciou. Tak pre novodobých tvorcov čarovných a stále hrávaných betlehemských hier, ako aj pre tých, čo ich budú už novou technikou a inak, ale predsa len pre budúce generácie zaznamenávať. A uvažovať o nich na takej úrovni, akú nám predstavili autori, no nadovšetko zostavovateľ tejto vzácnej a reprezentatívnej knihy.

Ivan MRVA – Peter MULÍK: Rok 1918 a Slováci, Vydavateľstvo MS, 2019

O osudových udalostiach slovenského národa

KNIHA TÝŽDŇA

Rok 1918 bol prelomovým v svetových dejinách. Skončil sa globálny konflikt, ktorý počtom obetí prekonal všetky dovtedajšie vojny v dejinách ľudskej civilizácie. Zanikli tri veľké európske monarchie – Rusko, Nemecko a Rakúsko-Uhorsko, aj euroázijská Osmanská ríša. Najväčšie politické a štátoprávne zmeny sa však odohrali v strednej Európe.

Na troskách Rakúsko-Uhorska vznikli nové štáty, a aj pre Slovákov znamenal rok 1918 nevídaný zlom. Ľudia sa tešili z konca vojny, v ktorej Slováci na rôznych frontoch obetovali sedemdesiat tisíc životov, ale publikácia ukazuje komplikovaný politický a spoločenský vývoj aj po skončení vojny.

Slovenské elity v zahraničí sa usilovali o vytvorenie dvojnárodného štátu Slovákov a Čechov, ale tieto dohody sa nerealizovali, lebo v októbri 1918 bol vyhlásený unitárny československý štát, ktorého moc na Slovensku sa pomaly a ťažko nastoľovala. Postupne sa vymedzovala južná hranica nového štátu s Maďarskom a nová administratíva odstraňovala so starým režimom aj následky maďarizácie. Deväťsto rokov života v Uhorsku, z toho štyristo rokov pod vládou habsburskej dynastie, zanechalo v mysli našich ľudí hlboké stopy. V roku 1918 sa ocitli v parlamentnej republike, kde boli Slovania dominantní a kde sa nastolili demokratické práva.

Napriek ideológii čechoslovakizmu sa pre Slovákov vytvorili podmienky na vznik slobodnej uvedomelej generácie, ktorá bola predpokladom na dokončenie národno-emancipačného a štátoprávneho vývoja slovenského národa.

Predstavovaná publikácia ponúka čitateľovi zaujímavé informácie o udalostiach, ktoré v roku 1918 zásadne ovplyvnili život na Slovensku. Objasňuje ich príčiny a následky, prináša autentické dokumenty a prameň na ďalšie štúdium. Radi ju dávame do vašej pozornosti.

(red)

MEDAILÓN

Pravdaže nezabúdame na Milana Lasicu a jeho pesničku o čerešniach ani na Urbanov poetický text o vode, čo ho drží nad vodou, ale predsa ťažisko týchto básnikov bolo kdesi inde ako v tvorbe textov populárnych piesní. V tejto príjemnej, obdivovanej, ale aj zradnej branži dominujú iní básnici, predovšetkým však trojica Peteraj – Filan – Zeman. O tom treťom dovol'te pár slov.

Pät'sto piesní a jeden básnik

PhDr. Ľuboš Zeman, dlhoročný redaktor Slovenského rozhlasu, oslavuje dve „okružnice“. Napísal päťsto pesničiek a má sedemdesiat rokov. Pardon, aby sme nezabudli – práve mu vychádza sympatická knižka poézie Malá tichá radosť. Pozornosť vydavateľstva k jeho životnému jubileu. Zemanove texty spievali alebo spievajú Vašek Patejdl, Karol Duchoň, Robo Grigorov, Ján Greguš, Peter Hečko, Miroslav Žbirka, Eva Kostolányiová, Eva Špinarová..., zhudobnili ich Janko Lehotský, Ali Brezovský, Peter Hanzely, Robo Grigorov, Pavol Zelenay, Zdenko Cón, Ladislav Gerhardt, Ján Baláz, Igor Bázlik a veľa iných. Spomeňme aj pár názvov, možno sa vám vybaví aj melódia, aj úryvky z textu: Tuláci v podchodoch, Dievča z Budmeric, Dýchanie z úst do úst, Haló tam, Kamarátka nádej, Kaskadér, Láska má párík krídel, Lucenie, Pár nôt, Rozlúčka v daždi, Taliansky muzikál, V slovenských dolinách, Zlodej slnečník...

Do muziky sa zaplietol ako sedemnáštrročný chalan – bol bubeníkom v študentskej kapele, a zrejme to myslel s hudbou vážne, keď sa už ako dvadsaťročný stal redaktorom hudobného vysielania Slovenského rozhlasu – a pritom študoval na bratislavskej filozofickej fakulte, ktorú ukončil doktorátom. V roku 1985 sa stal vedúcim redakcie populárnej hudby a pojmom medzi textármi. Na deviatich hudobných festivaloch vrátane Bratislavských lyr získal vysoké ocenenia. Zlatú Bratislavskú lyru dostal dvakrát – za piesne Pár nôt a Spútani láskou, na ktorých mal podiel ako autor textu. Už ako študent začal písať hudobné recenzie do vtedajších denníkov Smena a Pravda. Za posledné dve desaťročia mu vyšli tri knihy poézie: Trištvrté na jeseň (aj s niektorými textami piesní). Slávne texty slávnych piesní a zbierka krehkých veršov Plač vo vetre. Ako sme spomenuli, k životnému jubileu mu Ikar vydáva zbierku Malá tichá radosť. Kto za ňou siahne, nebude sklamaný – v rukách nájde stoosemdesiat strán krehkej lyriky, očarujúcich obrazov a ľudskej úprimnosti.

(jč)

HUMORESKA

Maďarský historik István Horvát v 19. storočí v Budapešti prednášal na univerzite výsledky svojich výskumov. Okrem iných prevratných objavov zistil, že Adam a Eva sa v raji rozprávali po maďarsky. Homér bol Maďar a starí Maďari boli takí obrovskí, že ich volali Giganti, a Herkules bol, samozrejme, tiež Maďar. Tieto poznatky uznávaného vysokoškolského pedagóga zrejme ešte prežívajú v učebniciach v povodí Dunaja. Pre ne sa do učebníc nezmestili moderné dejiny.

Napríklad príčiny rozpadu rakúsko-uhorskej monarchie, výsledok Veľkej vojny, druhej svetovej vojny a ich následky.

Niet divu, že skupinka mladých ľudí zo Štúrova v deň slávnostného odhalenia sochy Ľudovíta Štúra v Štúrove pobiehalo po Uhrovci s tabuľou obce Štúrovo. Mládežníci

Ťažko pochopiť, čo časti Štúrovčanov tak prekáža na soche Ľudovíta Štúra. Ťažko overiť či bol, alebo nebol osobne v Štúrove. Ale celkom určite bol v Budapešti.

V povodí Dunaja ešte prežívajú všelijaké protivenstvá

krstnými menami Mojžiš, Rebeka, Ŕs a Matej nakrútili propagačné video, v ktorom sa pýtajú miestnych občanov v okolí miestnej krčmy, čo by povedali na premenovanie Uhrovca na Štúrovo. Tabuľu s nápisom Štúrovo prikľadajú na tabuľu s nápisom Uhrovec pri vstupe do obce a rozvíjajú svoje teórie, ako bolo našim spoluobčanom v minulosti ukrivdené.

Rozmery tabuľ sú unifikované, mládežníci mohli prikľadať tabuľu aj tam. Netreba zabúdať, že Štúr bol mestskou radou kráľovského mesta Zvolen riadne zvolený za poslanca uhorského snemu. Keďže maďarčina nepozná výraz Uhorsko, uhorský a používa namiesto neho výraz Maďarsko, maďarský, Štúr bol pre nich poslancom maďarského snemu. V sneme nebol do počtu

ako značná časť našich „tichých“ dvíhačov rúk v Národnej rade SR. Na jeho tvrdý prihovor fatalisticky reagoval vtedajší predstaviteľ maďarskej politickej a národnost-

právo malo len približne šesť percent obyvateľstva. Okrem iných podmienok na získanie volebného práva bolo ovládanie maďarského jazyka slovom a písmom.

Keďže ťažko očakávať, že v Budapešti pri budove maďarského Parlamentu postavia sochu Štúra, aj keď by tam podľa logiky časti Štúrovčanov patrila, môžu byť na počin Matice slovenskej hrdí a vďační. Majú sochu poslanca maďarského snemu. A maďarský názov mesta Párkány? Ten dali mestečku Turci, keď obsadili dedinku menom Kakat, v písomnostiach zachytenú aj ako Cocot. Za Rimanov castello Anávm. Ide len o to, ku ktorému obdobiu sa hlásime. Vyberte si.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

ČRTA

Pripomenutie myšliteľa a literáta Pavla STRAUSA

Bola to mimoriadna osobnosť slovenskej literatúry, ale aj filozofie. MUDr. Pavol STRAUS (1912 – 1994). A pritom do neskorého veku bol aktívnym lekárom. Hodno si ho pripomenúť – navyše ak je práve dvadsať rokov od jeho smrti.

Narodil sa 30. augusta 1912 v Liptovskom Mikuláši, opustil nás 3. júna 1994 ako osemdesiatjedennročný. Za ten čas mu vyšli tri desiatky kníh, dnes je však múdrejšie siahnuť za desaťvzrávkovým výberom z jeho bohatého filozofického, prozaického a básnického diela – *Zobrané spisy Pavla Straussa* (vyšli v rokoch 2010 – 2012). A pre lepšie poznanie ich autora za knižkou poetky a literárnej vedkyne profesorky Márie Bátorovej *Paradoxy Pavla Straussa* (vyšla roku 2006) a Straussovou autobiografiou *Kolíška dôvery* (1994).

Po maturite na mikulášskom gymnáziu študoval medicínu vo Viedni a na nemeckej univerzite v Prahe. Pracoval ako lekár v Palúdzke, Ružomberku, v čase vojny v poľnej nemocnici v Korytnici, po vojne ako primár chirurgie v Skalici a Nitre. Ako mladý hlbavý muž začal v dvadsiatych rokoch koketovať s komunistickou ideou, študoval Engelsa, Plechanova, Bretona, Eluarda, nadchol sa prúdom poetizmu a oslovilo ho aj kresťanské ideály. Tie ho doviedli k myšlienke konvertovať skôr, ako sa Židia pred rasovým prenasledovaním nechávali krstiť, obyčajne na evanjelikov, ktorí v tom čase mali ústretovejší prístup. Kresťanstvo ho oslovilo tým, že vzniklo na základoch židovskej viery, vyznávalo toho istého Boha, len Ježiš Kristus a jeho učeníci obohatili biblické učenie o lásku k blížnemu, zub za zub zmenili na odpúšťanie a Jehova stratil svoje nekompromisné črty. Vrhol sa na katolícku literatúru – Lipperta, Guardiniho, viedol nekonečné debaty s filozoficky ladeným kanonikom Jozefom Kozárom, ktorý mu vykladal Nový zákon – ten vlastne písali Židia, ktorí uverili v Syna Božieho Ježiša Krista. Knihy, ktoré písal už ako kresťanský mysliteľ, nelahodili povojnovej dobe, keď už k moci prišli komunisti – Roztrhnutá opona, Rekviem za živých, Aforistické diárium, o to viac však oslovovali ľudí. Stojí za pripomenutie, tichú spomienku a najmä to, aby sme – správne naladení – siahli za jeho dielom.

(jč)

Návrat do dávno nejestvujúcej pamätnej izby generála ŠNEJDÁRKA Muž, čo vyprášil zo Slovenska maďarských votrelcov

Ján ČOMAJ – Snímky: archív redakcie

Pre nás chalanov boli kedysi dávno zákutia wittmannovskej kúrie na zvolenskom námestí svetom dobrodružstiev – v jej zadných traktoch sa totiž po druhej svetovej vojne skrývala najväčšia slovenská výrobná syrov. Cez veľké okná sme mohli sledovať aj prvé automaty na trojuholníčky, a keď náhodou ich strieborné obaly stroj pokrýval, dostali sme sa aj k vynikajúcej maškrtke. Jedným z našej partie bol totiž majiteľov syn Peťo Wittmann, ale zamestnanci nás poznali všetkých, na povale sme mali totiž skautskú klubovňu, takže sme tu boli vlastne doma. Poznali sme aj tú veľkú a tajomnú izbu nad predajňou s oknami do námestia – čarovné múzeum Peťovho starého otca. Pamätná izba generála ŠNEJDÁRKA...

Generál Šnejdárka – to meno sme počuli prvý raz od Petra. Dejiny nášho štátu sa zamlčovali alebo prekrúcali, tri roky po vojne sa už nepatrilo spomínať ani meno Štefánik, kdeže by sa na dejepise učilo o nejakom ofícieri francúzskej cudzineckej légii!

■ NEZNÁMY POJEM

Generál Šnejdárka – nič nám to nehovorilo, teda aspoň dovtedy, kým sme nevideli jeho pamätnú izbu. Úžas! Na figuríne púštna uniforma s tropickou helmou z čias, keď Peťov dedko slúžil v saharskej Afrike. Prilba mala vzađu visiacu a vpredu pod koženou páskou dômyselne zrolovanú šatku z bieleho plátna proti úpalu a piesočnej búrke. V priestrannej miestnosti na podstavcoch ležalo niekoľko dýk rozličných tvarov, rukoväte z kože, zo slonoviny, z ebenového dreva. Pušky s komicky dlhou hlavňou, ale aj opakovačky, nie oveľa dlhšie ako moderný samopal. Nádherná šabľa na parádu. Množstvo pamiatkových predmetov, istotne mimoriadne ceny. Peťo nám vykladal, že sú to dary od beduínskych náčelníkov. Mapy, fotografie, čudné sedlo, vraj na ľavu, parádny konský postroj...

V drevených a keramických miskách rozličné platidlá, kožené vrecká na tabak, poľná fľaša v pestrom úplete, ligotavé čižmy... Tí, čo sme izbu videli, okamžite sme sa chceli o Peťovom starom otcovi dozvedieť viac – od Petra, od jeho mamy aj od kamarátskeho profesora nemčiny Štefana Ohrivala, svetaznalého muža, čo mal jedinou chybu, že sa na jeho hodine viac hovorilo o futbale, hokeji a ZTK Zvolen (jeho brat bol v oboch mužstvách prominentný hráč, vlastne on donedávna tiež), takže sme o športe vedeli viac ako po nemecky, ešte tak der Eisplatz, das Eishockey, der Richter... Tak sme sa o Peťovom starom otcovi dozvedeli, čo sme chceli. Príbeh prekonával fantáziu. Ani sme si pritom neuvedomovali, že generál – Peťov dedko, je len štyri či päť rokov po smrti. Skutočne. Veď žil v rokoch 1875 – 1945. A nám sa zdal akoby z iného veta.

■ Z MLYNA ZA PAŠU

Trinášročný mlynársky syn z moravského Slovenska, kúsok nad Uhorským Hradištom, z vtedy malej viesky Napajedla (dnes už je to mestečko s osemtisíc obyvateľmi), ušiel z domu, lebo si vymyslel, že sa stane pašom. Musel svojmu snu veriť, lebo on sa skutočne dostal až do Istanbulu. Nanešťastie bol práve pomocníkom akéhosi trhovca, takže si ho polícia všimla a zistila jeho totožnosť. Jarmočný predavač dostal pokutu, chalan putoval do polepšovne a polícia vyzvala rakúsko-uhorské úrady, aby si ho prišli vziať.

Všetko sa dobre skončilo, len chalanisko za živý svet nemienil skončiť ako mlynársky tovariš. A dával to otcovi aj patríčne najavo. Keď už otec nevedel, čo s ním, poslal ho do vojenskej školy. Veď tam si s ním poradia. Lerda ju vychodil, znova zmizol, teda do Francúzska – a rovno k cudzineckej légii. Z rakúsko-uhorského poručíka sa stal obyčajný seržant najtvrdšieho vojska na svete, nasa-

Josef ŠNEJDÁREK v uniforme dôstojníka francúzskej cudzineckej légie

Velitelia česko-slovenských légii s Josefom ŠNEJDÁRKOM uprostred na „raporte“ s budúci prezidentom republiky Tomášom Garriguom MASARYKOM

dzovaného proti africkým kmeňom, čo sa práve začali masovo buriť proti koloniálnemu panstvu.

■ Z VOJAČIKA RYTIER

Musel toho preskakať aj dokážať neuveriteľne veľa, keď o tri roky mal už hodnosť majora a velil pluku strelcov legendárnej légie. Za zásluhy v kolóniách, účasť v prvej svetovej vojne a hrdinstvo v česko-slovenských légiiach v jeho pamätnej izbe žiarilo veľa vyznamenání – medzi nimi tri z najvyšších francúzskych vojenských ocenení: Rady Čestnej légie. Majster. Dôstojník. Rytier.

Peťo Wittmann nám rozprával príbehy, ktoré sa dočítal v jeho deníku. O šesťdesiat rokov neskôr má táto spomienka doviedla k Šnejdárkovým pamätiam Pochodu, nebo zemí. Obsahujú nielen Šnejdárkov život, ale sú aj plastickým obrazom svojich čias. Dozvedáte sa v nich o jeho stretnutiach so Štefánikom od chvíle, čo sa prihlásil do česko-slovenských légii, po otrasnú anabázu, keď spolu vyslobodzujú šesťdesiatjedtisíc českých a slovenských legionárov, ktorí zostali nažive a zranení im dovolili transport zo šialenej občianskej vojny v Rusku po boľševickej revolúcii. Plukovník Šnejdárka má vyše štyridsať rokov, najtvrdší možný vojenský výcvik, nenáhraditeľné skúsenosti – a Štefánikova predstava o česko-slovenskej federácii ho doslova nadchne. Neváhal ani okamih, aby sa pridala na stranu zakladateľov nového štátu.

O tom, ako rýchlo predstaviteľ česko-slovenského štátu (už unitárneho štátu, nie federácie) na Štefánika zabudli, hovorí Šnejdárkova spomienka – citujem ju z jeho pamätí...

■ TALIANI S VENCAMI

„Roku 1921 jsem se stal velitelem Bratislavské divize. Přišel jsem sem v pravý čas. Bývalý císař Karel provedl svůj puč a já jsem hlídal Dunaj po celý čas, co ta věc trvala. Jednou mi bylo z Prahy oznámeno, že za tři dny přijde

z Prahy do Bratislavy kníže Lauza di Scala, italský ministr kolonií, aby mi odovzdal Řád Italské koruny, kterým mne vyznamenal italský král. Ihned mi napadlo, že kníže, který ctí hrdiny své i cizí, bude chtít navštívit místo, kde se zřítíl náš hrdina generál Štefánik a kde našel smrt on i příslušníci italské armády, kteří ho provázeli. Zvolal jsem si velitele bratislavského ženijního pluku a jeli jsme na místo, kde před dvěma lety došlo k historické katastrofě. Místo jsme

jednotky kunovcov. Šnejdárkova divízia ich zovrela do klieští, vytlačila k Šahám a doslova vyhodila z nášho územia.

Keď ho po týchto vojenských úspechoch povýšil prezident Masaryk na armádneho generála a veliteľa armády pre Slovensko so sídlom vo Zvolene, požiadal Francúzov o povolenie prijať česko-slovenské občianstvo. Vtedy do Zvolena prisťahoval aj svoju rodinu.

■ RUKA V RUKÁVE

Patrílo sa mu nadviazať spoločenské kontakty s miestnou smotánkou – radnými pánmi, inteligenciou, vedením strojárnej firmy Union, železničiarских dielni, podpolianskym mliekarenským družstvom so sídlom v Očovej a so syrárskou veľkofirmou Wittmann a syn. Pri týchto spoločenských stretnutiach bola aj jeho krásna dcéra – tmavovláska, aj dedič firmy Wittmann. A bola ruka v rukáve. A my zvolenski skauti sme mali vďaka tomu možnosť niekoľko rokov po generálovej smrti spoznať ho aspoň z jeho zbrani, z pamiatok a zo zápisov. Kým nás štátna moc z wittmannovskej kúrie nevyhnala.

Začiatkom leta 1949 pani Wittmannová odcestovala s deťmi na návštevu k bratovi do Casablanky. Mladý Šnejdárka, v tom čase asi štyridsaťročný, bol francúzskym plukovníkom a veliteľom najväčšieho marockého mesta a najrozsiahlejšieho afrického prístavu. Povolenie vycestovať dostali sestra s deťmi na dva mesiace. Hlava rodiny musela zostať doma ako poistka. Wittmannovci to však mali zrejme dobre premyslené. Keď sa manželka s deťmi mali vrátiť, zmizol aj pán Wittmann. Povrávalo sa, že firma už niekoľko rokov si časť exportu nechala vyplácať na konto v zahraničí, aby raz vonku mali z čoho žiť, a že brat pani Wittmannovej im pripravil vhodné podmienky v kanadsko-francúzskom Quebecu. Peťov otec už po dvoch rokoch mal tam prosperujúcu mliekarensku firmu. Ponúkala pre kanadských Slovákov aj bryndzu na halušky, už ju chudáci nemuseli kupovať v jedinej kanadskej predajni bryndze v Toronte. S niečím však nerátal: musel presvedčiť chovateľov oviec, že ich stáda sú aj na dojenie – dovtedy totiž mali ovečky len na vlnu a kožušinu a jahňatá na mäso. Pipa, ich dcéra a Šnejdárkova vnučka, sa po rokoch vydala za úspešného projektanta letísk. Peťo vyštudoval filmovú kameru, uspel v Kanade i USA. Iba rodičom nová vlasť nepriala – ešte relatívne mladí zomreli pri autonehode.

●●●

Vidí sa mi, že Zvolen mal šťastie na vojvodcov. Kedysi na Pustom hrade sídlil mocný rytier Donč, na ktorého si netrúfal ani pán Váhu a Tatier Matúš Čák Trenčiansky. Na Zvolenskom zámku mal svoj hlavný stan Ján Jiskra z Brandýsa. Tu bolo veliteľstvo česko-slovenskej armády na Slovensku v časoch generála Šnejdárka. A istý čas aj sídlo generálov Viesta a Goliana počas SNP. Pripomína to iba busta tých posledných dvoch pod Zvolenským zámkom, aj tá bola tridsať rokov pohnená v záhrade radnice. A boje za slobodu po prvej svetovej vojne Šnejdárkova pamätná tabuľa na wittmannovskom dome. Nezdá sa vám to málo, krajanovia moji?

Druhý ročník Folklórnej jari Juraja Jánošíka 2019 v Slovenskom Grobe

Očarujúce pásma ľudového tanca, hudby a spevu

Text a foto: Ľubica VOZÁROVÁ-STRÁŽAYOVÁ

Nová súťaž pre deti materských a základných škôl v slovenských ľudových tancoch Folklórna jar Juraja Jánošíka, ktorú organizuje Marina – Klub žien Slovenskej národnej strany v spolupráci s Maticou slovenskou, ukončila svoj druhý ročník krajským kolom siedmeho mája 2019 v priestoroch Kultúrneho domu v Slovenskom Grobe v okrese Pezinok. Vo finálovom kole, ktoré sa uskutočnilo pod záštitou predsedu NR SR Andreja Danka, vystúpilo dvadsaťtri školských tanečných kolektívov s takmer štyristo tridsiatimi deťmi.

Väčšiu časť vystúpení tvorili pásma ľudového tanca, spevu a detských hier

Súťaž Folklórna jar Juraja Jánošíka je prehliadkou tradičných slovenských tancov v podaní tých najmenších tanečníkov. Získava si svoju podporu.

Deti vo veku štyri až šesťnásť rokov roztancovali tamajší Kultúrny dom, a nechýbali ani ich rodičia, ktorí sa prišli pozrieť a povzbudzovať svoje ratolesti. Táto pekná a milá súťažná prezentácia školskej folklórnej činnosti odštartovala úvodným ročníkom v roku 2018 pri príležitosti tristoštyridsiateho výročia narodenia nášho najväčšieho ľudového hrdinu Juraja Jánošíka. V prvom ročníku si miesto v porote krajského kola, kona-

ného v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca v Bratislave za účasti predsedu parlamentu Andreja Danka, vyskúšali aj predseda Matice slovenskej Marián Gešper a šéfredaktor Slovenských národných novín Maroš Smolec. Súťaž púta záujem čoraz vyššieho počtu detí a škôl, počet účastníkov v porovnaní s prvým ročníkom stúpol o vyše polovicu. Od konca marca t. r. prebiehala najprv na okresnej úrovni v Slovenskom Grobe, Stupave a Devín-

skej Novej Vsi, kde svoje schopnosti ukázalo vyše šesťsto detí z Bratislavského samosprávneho kraja. K víťazom okresných kôl sa v krajskom kole pridali tri hosťujúce školské súbory z Banskobystrického, z Prešovského a zo Žilinského samosprávneho kraja, prezentujúce folklór svojho regiónu z Detvy, zo Sedlca a z Rajeckej Lesnej.

Deti si svojou šikovnosťou a úžasnou náladou vyslúžili pri každom vystú-

pení obrovský potlesk a hodiny plné radosti vyvrcholili odovzdávaním diplomov a cien v ľudovom štýle s motívom Juraja Jánošíka, dodávané chránenou dielnou z Brezna, ktoré dostali všetky detičky. Matica slovenská ako spoluoorganizátor podujatia venovala školám aj tento rok krásne a hodnotné knihy a iné drobné pozornosti.

Prevažnú časť vystúpení tvorili pásma ľudového tanca, hudby, spevu a hier, deti súťažili v troch súťažných kategóriách. Víťazmi v najmladšej kategórii sa stali detičky z Materskej školy M. Marečka v Devínskej Novej Vsi, tesne za nimi skončila MŠ Marcheggská v Stupave a MŠ Šenkvice. Deti základných škôl boli rozdelené do dvoch súťažných kategórií. Za prvý stupeň ZŠ získali prvenstvo deti zo Základnej školy L. Déreya v Malackách, za nimi sa umiestnila ZŠ s MŠ Viničné a tretiu priečku obsadila ZŠ Most pri Bratislave. Povestné zlato spomedzi súťažiacich v tretej kategórii si odniesli až dva súťažné kolektívy – Základná škola Karloveská 61 z Bratislavy a ZŠ Šenkvice, druhá priečka patrila ZŠ s MŠ Závod, deti zo ZŠ Mierová skončili na treťom mieste.

Cieľom súťaže je podporiť a motivovať deti v materských a základných školách k folklórnej činnosti rozšírením možností ich prezentácie a prispieť tak k povedomiu najmladšej generácie o bohatom kultúrnom dedičstve slovenského národa. Pre zvyšujúci sa záujem škôl aj mimo Bratislavského samosprávneho kraja by sa mala súťaž v budúcnosti postupne rozširovať o ďalšie samosprávne kraje až na celoslovenskú úroveň.

s nami vybral aj pán Juraj Karika (predseda SČK), ktorý nemusel vybrať zo svojej zdravotnej kapsy nijaké medikamenty a hojivé náplasti.

Vďaka organizátorom podujatia totiž po besede spolu s autorkou mohli navštíviť Dobšinskú ľadovú jaskyňu, aby aj takto spoznávali podoby vodného sveta, ktoré ich očarilo krehkou krásou kráľovstva večného ľadu. Na dvoch zastávkach v jaskyni prečítali úryvky z publikácie Slovensko – krajina plná tajomstiev, Vodné dobrodružstvo a príbeh z knihy dobšinského rodáka Jozefa Červinka o mužovi, ktorý sprístupnil túto ľadovú krásu. Žiaci sa dozvedeli, ako prvý človek, banský inžinier Eugen Ruffiny vstúpil do iskrivej krištáľovej krásy a sprístupnil tento nádherný prírodný výtvor verejnosti. Podujatie Po stopách Objaviteľa prinieslo žiakom základných škôl hodnotný literárny zážitok i reálne dobrodružstvo, ktoré bude ďalej žiť v spomienkach všetkých zúčastnených.

Po stopách Objaviteľa v Dobšinskej ľadovej jaskyni

šikovným žiakom účastníckeho listy a krásne perá ako spomienku na túto pútavú literárnu exkurziu. Po stopách Objaviteľa sa

do sebazničenia... Aj tí naši spoluobčania v Štúrove a najmä ich predstavitelia sú pripravení na nenávisť, na ničenie. Brániť sa je našou povinnosťou, a tak to aj

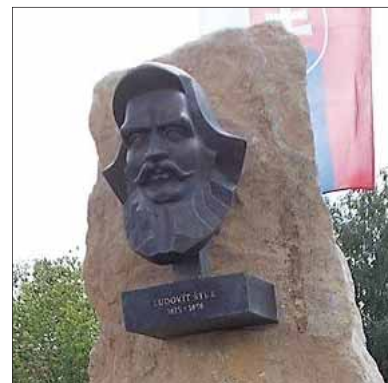
O sochách

Ludmila HREHORČÁKOVÁ

bronzou, utvorené ľudskou rukou, sú po stáročia borené a marené rovnako tou „vraj“ ľudskou rukou. Všimnime si osud pomníkov nášho najväčšieho Slováka – generála Milana Rastislava Štefánika. Naša súčasnosť je plná nepravostí až

naši matiční bratia učinili. Vďaka im za to. Napriek všetkému, ako to dopadne, a nad všetkým je náš Stvoriteľ so svojou vôľou, a tej nik na svete neodolá.

Tak čoho sa obávať, keď sme navždy jeho? Súd dejín je v jeho rukách.

Národný pamätník v Štúrove

Naše návraty k Bradlu

Text a foto: Daniel KLIMENT, OMM Zvolen

Na celonárodných oslavách v Brezovej pod Bradlom 4. mája si spoločne so staršími bratmi a sestrami pripomenuli sté výročie úmrtia najväčšieho Slováka Milana Rastislava Štefánika aj mladí matičiari. Členovia odboru Mladej Matice si túto výnimočnú osobnosť a všestranne obdareného človeka, ktorý bol pilot, astronóm, diplomat, odvážny vojak, pripomenuli v duchu jeho hesla Veriť, milovať, pracovať! V Národnom dome M. R. Štefánika uviedli divadelníci scénu z jeho života, v ktorej účinkovali ochotníci

z Mladej Matice a Matice slovenskej. Potom sa autobusom premiestnili k légiovlaaku, kde bola pre matičiarov pripravená prehliadka aj s odborným výkladom. Po prehliadke sa presunuli autobusom k Bradlu, kde sa pripojili k manifestačnému sprievodu, ktorý išiel k Štefánikovej mohyle, kde bola naplánovaná pietna spomienka za účasti najvyšších štátnych predstaviteľov. Štefánikov život je pre mladých matičiarov v mnohom príkladom rovnako ako pre všetkých vlastenecky citiacich a konajúcich Slovákov.

Ochotníci z Mladej Matice zaujali vo svojich dobových uniformách stovky návštevníkov osláv.

MATIČNÉ DEPEŠE

Park veľikánov

Pri príležitosti májového Dňa prameňov kúpeľov Sliač sa tu stáva kultovou záležitosťou osadenie lavičiek osobnosťami spojených s týmito kúpeľmi v Parku veľikánov. Originálnu formu pôct odštartovali predvlni osadením lavičky Mariny Kráľovičovej a Boženy Nemcovej. Minulý rok to bol Ľubomír Feldek s Ľudmilou Podjavorinskou. Tento rok sa 18. mája tohto ocenenia dočkali dvaja majstri hereckého umenia Juraj Sarvaš a Vlado Müller.

Zemplínski heligonkári

Občianske združenie Zemplínski heligonkári zorganizovalo pod záštitou primátora V. Záhorčáka v michalovskom MKS šiesty ročník festivalu s medzinárodnou účasťou Zemplínska heligónka, na ktorý prišli muzikanti z Chorvátska, zo Srbska, z Česka a z Poľska. Súčasťou festivalu bol aj odborný seminár na Zemplínskej širave.

Echo heligónky

Po siedmich ročníkoch je aj obec Valča široko-daleko známa svojou prehliadkou hry na gombičkovej harmonike, ktorú nazvali Echo heligónky. Tentoraz na nej privítali štrnástich sólistov nielen z Turca, ale aj z Oravy, Terchovej, Kysúca, Rajca, Moravy či Ponitria. V ich podaní odznali piesne pripomínajúce regrútske a vojenské časy. Účinkujúci vytvorili úžasnú srdečnú atmosféru, ktorá strhla do spevu všetkých návštevníkov, ktorí si pýtali jeden prídavok za druhým...

Chalupkovo Brezno

Predškôláci sa už tradične stretávajú na súťažnej prehliadke záujmovej činnosti Detské Chalupkovo Brezno, na ktorej sa v tomto roku stretlo sedem materských škôl. Cenu primátora mesta Brezno získal laureát v kategórii tvorivej dramatiky – elokované pracovisko, ZŠ s MŠ Hviezdoslavova, Závadka nad Hronom s detskou dramatizáciou literárneho textu Farbičky. Cenu Matice slovenskej za udržiavanie a reprezentáciu ľudových tradícií a regionálnej kultúry si odniesla MŠ Čierny Balog – Hlavná.

Stretnutie so spisovateľmi

Zoznámiť žiakov užhorodskej Všeobecno-vzdelávacej školy číslo 4 s tvorbou moderných slovenských spisovateľov si predsavzali organizátori besedy, ktorá sa pred pár dňami uskutočnila v Centre slovenskej kultúry v Užhorode. Svoju literárnu tvorbu tu predstavili deťom dvaja slovenskí spisovatelia – Zuzana Kuglerová a Ondrej Kalamár.

Zvíťazili Kroky

Poviedka Kroky doc. RNDr. Kataríny Holcovej, CSc.(1964), vedeckej pracovníčky v odbore paleontológia, ale aj poetky a prozaičky, sa stala víťaznou prácou v kategórii dospelých v dvadsiatom šiestom ročníku celoslovenskej Literárnej súťaže Jozefa Brančského Studňa sa tajne s dažďom zhovára, ktorú organizuje MO MS v Trenčíne, odbočka Spolku slovenských spisovateľov v Trenčíne v spolupráci s verejnou knižnicou Michala Rešetku v Trenčíne.

Pripravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Kuzmányho hymnickou básňou Kto za pravdu horí otvorili výročnú členskú schôdzu matičiari v Gemerskej Polome. Ich stretnutie malo popri pracovnom aj slávnostný priebeh, pretože ho spojili i s oslavou Dňa matiek. Hneď v úvode prítomné mamy a staré mamy prišli pozdraviť deti z miestnej materskej školy krásnym programom, za prípravu ktorého patrí poďakovanie nielen malým účinkujúcim, ale aj ich učiteľkám.

Bilancovanie v Gemeri

Predsedníčka MO MS Mária Antalová potom privítala hosti: starostku obce Lilian Brondošovú, riaditeľku D MS v Rožňave Zlaticu Halkovú aj všetkých prítomných. V hodnotiacej správe bilancovala uplynulé obdobie činnosti, ktorá bola naozaj bohatá a pestrá, pričom ocenila aj koooperujúce organizácie – miestnu ZŠ, OÚ, Obecnú knižnicu a turistický oddiel, na matičňaku im za spoluprácu. Medzi matičňakmi podujatiami dominuje recitačná súťaž Kellnerova Poloma, ktorá má za sebou už vyše dvadsať ročníkov, ale dve desiatky členov tunajšieho MO MS sa zúčastňujú i na okresnej Vatre zvrchovanosti vo Vlachove, na matičňakoch podujatiach v Rožňave a spoločne s evanjelickým spevokom pripravili vlni aj spomienkovú slávnosť pri príležitosti 1155. výročia príchodu Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu a 155. výročia založenia Matice slovenskej, tiež slávnostnú pobožnosť na 195. výročie narodenia a 145. výročie úmrtia nadšeného štúrovca Petra Kellnera-Hostinského.

Je potešiteľné, že tunajší MO MS v spolupráci s obecným úradom nezabúda na významné osobnosti a nositeľov kultúrnych a folklórnych tradícií. Dôkazom môže byť aj družné posedenie v deň 75. narodenín Mgr. Rudolfa Hanuštiaka, hudobného pedagóga a matičiara v Obcej knižnici. V osvedčených a už aj tradičných kultúrnych, športových či brigádnických aktivitách chcú pokračovať aj v tomto roku. Ako sa ľudovo hovorí z každého rožku trošku – na čo sily a prostriedky neveľkej gemerskopolskej matičnej družiny stačia.

V diskusii vystúpila aj riaditeľka D MS v Rožňave Zlatica Halková, ktorá prítomných oboznámila s plánovanými podujatiami a aktivitami tohto matičného pracoviska a srdečne na ne pozvala všetkých záujemcov. Výročné stretnutie matičiara v Gemerskej Polome sa skončilo blahoželaním jubilanke, ktorej odovzdali ďakovný list a kvietok, a chutným pohostením, ktoré pripravili členky MO MS.

Mária ANTALOVÁ, predsedníčka MO MS v Gemerskej Polome

Príťažlivý zážitkový Deň ľudových tradícií v Tisovci Akoby šibnutím čarovného prútika...

Text a foto: Zora KÉRYOVÁ

Hovorí sa, že ľudové tradície sú hlboko zakorenené v našom národnom povedomí. Niekedy však až tak hlboko, že reálne stretnutie s nimi, ktoré ich vytiahne na povrch, určite nie je na škodu veci. Lebo je dôležité vnímať kultúru národov Európskej únie, ale rovnako dôležité je nezabúdať na vlastnú kultúru.

V prvej časti Dňa ľudových tradícií v Tisovci prizvaní lektori – ako na obrázku Karolína KRIŠKOVÁ – ukázali krásy a finesy tradičných remesiel a atmosféru dotvorilo aj vystúpenie DFS ČÍŽIČEK pod vedením Ľubice SABOŁOVEJ a Jany KOSTKOVEJ.

Dom Matice slovenskej v Rimavskej Sobote a Stredná odborná škola v Tisovci s finančnou podporou Banskobystrického samosprávneho kraja zorganizovali 15. mája 2019 v priestoroch školy a MsKS v Tisovci Deň ľudových tradícií – zážitkové učenie pre študentov o ľudových remeslách, tradíciách, nárečiach a osobnostiach Tisovca. Hostami podujatia boli lektori ľudovej slovesnosti a zruční remeselníci majstri, ktorí nielenže skvelým spôsobom predstavili folklór a ľudí s ním spätých, ale akoby šibnutím čarovného prútika premenili divákov, sledujúcich proces tvorby remeselníckych výrobkov, na ich tvorcov.

Prvá časť programu bola zameraná na priblíženie a oživenie remeselných zručností remeselníkov z Tisovca a blízkeho okolia s praktickými ukážkami a zároveň aj prednáškami pre študentov v tvorivých dielňach. Maľované perníky predstavila Slávka Slišková, „šúpolienky“ – bábyky zo šúpolia a zo slamy, Eva Dolinajová. Fujary, pišťalky,

a gajdy oživali v rukách Milana Katreniaka, vôňa dreva lákala obdivovať bačovský riad rezbára Milana Stieranku. Nepovšimnuté nemohli zostať ani pastierske biče Ľubomíra Majana, ktorý ich nielen vyrába, ale vie nimi aj úžasne práskať. Nádherna paličkovanie čipky sa priamo pred očami návštevní-

FOTORIPORT

kov rodila v rukách Karolíny Kriškovej, zvieratká a rozprávkové postavičky z vlny oživali zase v rukách Sonje Hrončekovej. Vôňa medu vábila k Jácintovi Majorošovi, ktorého vášňou sú včely a včelárstvo. Metamorfózy hlíny odkrývala Ing. Magdaléna Kantorová a vôňu nedeľnej slepačej polievky evokovali gágoriky Márie Perczeovej. Poetické prútené košíčky Jarmily Hoosovej a dekoratívne ozdoby z textilnej stužky Ľubice Pinerovej boli priam magnetom pre človeka zavaleného racionalizmom, technikou a číslami. Toto všetko sme mohli

nielen vidieť, ale aj vyskúšať a čo-to aj ochutnať.

Prvú časť programu umelecky dotvorilo vystúpenie Detského folklórneho súboru Čížiček pod vedením Mgr. Ľubice Sabovej a Mgr. Jany Kostkovej.

Druhú časť predpoludnia tvorili prednášky venované gemerským nárečiam, slovenskej rozprávke, ľudovým zvykom, tradíciám a osobnostiam Tisovca – Vansovcom. Úlohy lektorov v tejto oblasti sa vynikajúco zhostili Mgr. Gabriel Rožai, PhD., z FF UMB v Banskej Bystrici, Ing. Milana Jutková, riaditeľka DK v Rimavskej Sobote, etnologička Mgr. Jaroslava Lajgútová z Rimavskej Soboty a Mgr. Monika Koncošová, učiteľka SOŠ v Tisovci a predsedníčka MO MS v Tisovci.

Podakovanie za mimoriadne vydatý deň patrí všetkým majstrom remeselníkom a lektorom. Vďaka patrí aj vedeniu a členom pedagogického zboru SOŠ v Tisovci, najmä organizátorkám celého podujatia – Mgr. Monike Koncošovej a PhDr. Ingrid Šulkovej.

Dni obce Kobeliarovo boli prvý raz na počtu Pavla Jozefa Šafárika Radzim, Radzim, sivá skala..

Text a foto: Janka REGRUTOVÁ, starostka Kobeliarova

Neveľké Kobeliarovo je známe najmä tým, že sa tu narodil veľký učenec a buditel' slovanského národa Pavol Jozef Šafárik. Už v roku 1827, keď bol riaditeľom gymnázia v Novom Sade, napísal Jánovi Kollárovi, vtedy evanjelickému farárovi v Pešti, či by sa aj pre Slovákov nemohol zriadiť podobný spolok, ako bola v tom čase už existujúca Matica srbská...

Možno aj tieto slová poslúžili neskôr ako základný kameň národnej inštitúcie Slovákov. Určite však boli inšpiráciou na to, aby sa v Kobeliarove 10. – 12. mája po prvýkrát uskutočnili Dni obce zamerané k 224. výročiu narodenia Pavla Jozefa Šafárika. Ich program sa začínal v piatok kultúrnym vystúpením detských súborov z Gemerskej Polomy, Centra voľného času Dobšiná a muzikantov z Levíc. Nálada bola výborná, spievala celá preplnená sála. V sobotu si prišli na svoje turisti, ktorí svoj výstup na Ždiarík venovali práve pamiatke na slávneho rodáka. Pochodtiež začínali spevom a hudbou, počasie prialo a v cieľi boli pre účastníkov pripravené hry, maľovanie na tvár, ale aj výborný guláš a občerstvenie. Dni obce vyvrcholili nedeľnými slávnostnými bohoslužbami v miestnom evanjelickom kostole s pôsobivou

V rodisku Pavla Jozefa Šafárika v Kobeliarove sa po prvý raz uskutočnili Dni obce zamerané na uctenie pamiatky tohto významného učenca a buditeľa slovenského národa.

kázňou farárky Martiny Gdovinovej a položením spomienkových vencov na Šafárikov pamätný dom starostkou obce PaedDr. Jankou Regrutovou a riaditeľkou Domu Matice slovenskej

v Rožňave Ing. Zlaticou Halkovou. No a celkom na záver zaznela spontánne zaspievaná pieseň Radzim, Radzim, sivá skala... v podaní kobeliarovských žien.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V SNN č. 19/2019 sme uzatvárali anketu Najväčší Slovák otázkou, komu v nej dali občania najviac hlasov. Počet korešpondenčných lístkov so správnymi odpoveďami napovedá, že odpoveď na ňu vôbec nebola ťažká. Slováci najviac priazne prejavili generálovi Milanovi Rastislavovi Štefánikovi. V redakcii SNN sme vyžrebovali týchto výhercov: Daniela Jurigová, Liptovský Mikuláš; Matúš Mytník, Považská Bystrica; Alica Horičková, Piešťany.

Blízkym priateľom M. R. Štefánika bol uznávaný architekt, ktorý po jeho tragickej smrti, ktorej storočnicu sme si počas mája pripomínali, navrhol postaviť generálovi a jeho talianskemu sprievodu mohyly v jeho rodnom myjavskom kraji na vrchu Bradlo, pričom sám pripravil projekty a viedol stavbu pamätníka.

• Ako sa volal tento staviteľský génius, ktorý výrazne ovplyvnil smerovanie slovenskej, ale i českej architektúry v 20. storočí?

Svoje odpovede posielajte na adresu redakcie, ktorú máte aj v tiráži týchto novín, našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej do ďalšieho vydania matičného týždenníka SNN, najneskôr však do 7. júna 2019.

(red)

PRIPOMÍNAME SI

1. júna

– pred štyridsiatimi rokmi zomrel v emigrácii (USA) filmový režisér Ján Kadár (1918 – 1979), režisér dokumentárneho filmu v Bratislave, neskôr hraných filmov na Barrandove (Únos, Tam na konečnej, Obžalovaný, Smrť sa volá Engelchen...), spoluvorca oscarového filmu Obchod na korze

2. júna

– štyristodesať rokov od narodenia svätice Žofie Bošňákovnej, dobrotivej hradnej panej Strečna (1609 – 1644), opradenej legendami; jej život priblížil spisovateľ Laco Zrubec

– pred sto päťdesiatimi rokmi sa narodil legendárny futbalový brankár, dlhoročný reprezentant ČSR František Plánička (1904 – 1984)

– sedemdesiat rokov má publicista a textár pesničiek Ľuboš Zeman, autor asi päťsto piesní

3. júna

– pred sto pätimi rokmi (1914) Slovák Štefan Banič vyskúšal svoj padák zoskokom z päťnásťposchodovej budovy v USA pred odborníkmi patentového úradu, po jeho schválení patent zakúpila americká armáda

– dvadsaťpäť rokov od smrti básnika, prozaika, prekladateľa a mysliteľa Pavla Straussa (1912 – 1994), povolanim chirurga; jeho literárne a esejistické dielo obsiahlo takmer štyridsať kníh

– okružle narodeniny má poslankyňa NR SR doc. JUDr. Lucia Žitňanská, PhD.

4. júna

– dvešesťdesiatpäť rokov od narodenia Františka Xavera Zacha (1754 – 1832), bratislavského astronóma svetového mena, zakladateľa niekoľkých hvezdární v Európe, člena Petrohradskej akadémie vied

– rôcky letia aj dlhoročnej slovenskej reprezentantke v tenise Janette Husárovej – dnes má narodeniny

5. júna

– pred sto rokmi ako odpoveď na vpád maďarských bolševických gárd Belu Kuna na jar v roku 1919 vyhlásil minister pre správu Slovenska V. Šrobár na našom území stanné právo a vojnový režim; nariadenie trvalo až do vyhnania Kunových jednotiek zo Slovenska

6. júna

– Kunove červené gardy v roku 1919 obsadili Košice a pokračovali v okupácii územia smerom na Prešov a východné hranice republiky; storočnica

– pred deväťdesiatimi rokmi po krátkej chorobe skonal v Prahe slovenský šachový veľmajster a jeden z najlepších svetových šachistov svojej doby Richard Rėti z Pezinka; zomrel štyridsaťročný (1889 – 1929)

– pred desiatimi rokmi (2009) odštiepením od niekdajšej Strany maďarskej koalície vytvoril B. Bugár novú politickú stranu na etnickom princípe Most – Híd

7. júna

– pred sto tridsiatimi rokmi v Martine dokončili prípravné práce pre zriadenie Národného múzea a ústrednej knižnice Národného domu, čím sa martinskí vlastenci snažili plniť program Matice slovenskej, hoci tá už bola zakázaná (1889)

– okružle jubileum má speváčka Jana Hubinská

(jč)

OZNAM

Etablovaný ľudový spevácky zbor Matice slovenskej v Bratislave hľadá a prijme do svojich radov

speváčky do hlasovej skupiny soprán a spevákov do hlasovej skupiny bas.

Záujemcovia volajte na tel. číslo: 0949/834 409.

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.